સુધારેલી રીત મુજબ
વર્નાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ
તૈયાર કરેલી

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(કવિતાની સમજુતી; પાઠના સવાલ તથા સાર; ભુગોળના સવાલ; અઘરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ઇ.)

[illegible],

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.
શાહપોર-સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા-શા મગનલાલ મોતીરામ.
[illegible] સુરત.

આ પુસ્તક [illegible] મુજબ
[illegible] કરાવ્યું છે.

[illegible]
અબુશંકર નરભેરામ વ્યાસે છાપ્યું.
[illegible] સુરત.

સને ૧૯૧૫] [કિંમત ચાર આના. [[illegible]

૬

આનાની ઘાત.

૪ - રૂ. ૦।
૮ - રૂ. ૦॥
૧૨ - રૂ. ૦।॥
૧૬ - રૂ. ૧)
૨૦ - રૂ. ૧।
૨૪ - રૂ. ૧॥
૨૮ - રૂ. ૧।॥
૩૨ - રૂ. ૨)
૩૬ - રૂ. ૨।
૪૦ - રૂ. ૨॥
૪૪ - રૂ. ૨।॥
૪૮ - રૂ. ૩)
૫૨ - રૂ. ૩।
૫૬ - રૂ ૩॥
૬૦ - રૂ. ૩।॥
૬૪ - રૂ. ૪)
૬૮ - રૂ. ૪।
૭૨ - રૂ. ૪॥
૭૬ - રૂ. ૪।॥
૮૦ - રૂ. ૫)
૮૪ - રૂ. ૫।
૮૮ - રૂ. ૫॥

૯૨ - રૂ. ૫।॥
૯૬ - રૂ ૬)
૧૦૦ - રૂ. ૬।
૪૦૦ - રૂ. ૨૫)
૮૦૦ - રૂ. ૫૦)
૧ - રૂ ।=
૨૦ - રૂ. ૧।
૩૦ - રૂ. ૧।॥=
૪૦ - રૂ. ૨॥
૫૦ - રૂ. ૩)=
૬૦ - રૂ. ૩।॥
૭૦ - રૂ. ૪।=
૮૦ - રૂ ૫)
૯૦ - રૂ. ૫॥=
૧૦૦ - રૂ. ૬।
૧૦૦૦ - રૂ. ૬૨॥

---

૧૬ - રૂ. ૧)
૩૨ - રૂ. ૨)
૪૮ - રૂ. ૩)
૬૪ - રૂ. ૪)
૮૦ - રૂ. ૫)
૯૬ - રૂ. ૬)

૧૧૨ - રૂ. ૭)
૧૨૮ - રૂ. ૮)
૧૪૪ - રૂ. ૯)
૧૬૦ - રૂ. ૧૦)
૧૭૬ - રૂ. ૧૧)
૧૯૨ - રૂ. ૧૨)
૨૦૮ - રૂ. ૧૩)
૨૨૪ - રૂ. ૧૪)
૨૪૦ - રૂ. ૧૫)
૨૫૬ - રૂ. ૧૬)
૨૭૨ - રૂ. ૧૭)
૨૮૮ - રૂ. ૧૮)
૩૦૪ - રૂ. ૧૯)
૩૨૦ - રૂ. ૨૦)

સુરત જિલ્લાનો નકશો ૦-૩-૦
સુરત જિલ્લાનો ભૂગોળ "
કિંમત " સવા આનો.

રૂપીઆભારની ધાત.

	રૂ ભાર	શેર	અધેળ
૧।	રૂ ભાર.	૦)૦॥	૦॥
૨॥	,,	૦)–	૧
૩॥।	,,	૦)–॥	૧॥
૫	,,	૦)=	૨
૬।	,,	૦)=॥	૨॥
૭॥	,,	૦)≡	૩
૮॥।	,,	૦)≡॥	૩॥
૧૦	,,	૦।શેરઅથવા	૪
૧૧।	,,	૦।૦॥	૪॥
૧૨॥	,,	૦।–	૫
૧૩॥।	,,	૦।–॥	૫॥
૧૫	,,	૦।=	૬
૧૬।	,,	૦।=॥	૬॥
૧૭॥	,,	૦।≡	૭
૧૮॥।	,,	૦।≡॥	૭॥
૨૦	,,	૦॥	૮
૨૧।	,,	૦॥૦॥	૮॥
૨૨॥	,,	૦॥–	૯
૨૩॥।	,,	૦॥–॥	૯॥
૨૫	,,	૦॥=	૧૦
૨૬।	,,	૦॥=॥	૧૦॥
૨૭॥	,,	૦॥≡	૧૧
૨૮॥।	,,	૦॥≡॥	૧૧॥
૩૦	,,	૦॥।	૧૨
૩૧।	,,	૦॥।૦॥	૧૨॥
૩૨॥	,,	૦॥।–	૧૩
૩૩॥।	,,	૦॥।–॥	૧૩॥
૩૫	,,	૦॥।=	૧૪
૩૬।	,,	૦॥।=॥	૧૪॥
૩૭।	,,	૦॥।≡	૧૫
૩૮॥।	,,	૦॥।≡॥	૧૫॥
૪૦	,,	૧	૧૬

પદાર્થપાઠ ધોરણ ૧લા માટે ત્રણ આના.

પદાર્થપાઠ ધોરણ ૨જા માટે પાંચ આના.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.

બાળપોથી=નાનાં છોકરાંને ભણવાની ચોપડી
આનંદ=ખુશી
હોશિયારી=ખબરદારી
અધિકારી=ઉપરી
વર્ણન=વિગતવાર કહેવું તે; બયાન
તોળવા=જોખવા; તોલવા
ચોપટીઉં=ઉપલકીઉં; સમજ વગરનું
જુની ચોપડી=પાછલી ચોપડી બીજી, પહેલી, બાળપોથી
મૂળાક્ષર=સ્વર અને વ્યંજન
બારાખડી=પદ
રમુજી=ગમત આપનારી
લાભ=ફાયદો
જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર
જ્ઞાન=સમજ; ભાન
જોગ=લાયક
હકીકત=વાત
સરસ=સારી; મનને પસંદ પડે એવી
ઉમંગથી=હોંસથી
ચિત્રો=ચિત્રામણ; છબી
વાક્ય=એક અથવા વધારે શબ્દો મળીને મનમાં ધારેલો વિચાર જેથી પુરો જણાવાય તે
વાર્તા=વાત
બોધ=શિખામણ
બારીક=ઝીણી
મુકાબલો=સરખામણી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
માહીતી=ખબર
રસીલી=ગમત ભરેલી
સંબંધી=વિષે; બાબત
સાદી=સહેલી
નમુના=નકલ
નજરકરો=ધ્યાન આપો; વિચારો.
સામાન્ય=રોજ વપરાશમાં આવતી.
સોદો=માલ; ચીજ
છેતરાશો=ઠગાશો
ધ્યાન=ચિત્ત; મન
ખાત્રી=ભરોસો
ઉતાવળે આંબા ન પાકે=ઘણી ઝડપ કરવાથી કામ થાય નહિ

સાર

૧) ભણવામાં ઉતાવળ કરવી નહિ.
૨) જે વાત વાંચવામાં આવે તે ખરી છે કે ખોટી તેની જાત માહીતી મેળવવી.

પાઠ ૨ જો
ભાગ ૧ લો.

સિવાય=વગર

બાળબોધ=બાળબોધ
જુના=પહેલાંના
પ્રમાણે=મુજબ
લિપિ=ભાષા
પંડિતો=વિદ્વાન; ઘણું ભણેલા
માથું=ઉપલો ભાગ
અંક=આંકડા
અનુસ્વાર=મીંડું
ધોરણ=નિયમ; રીત
વિસર્ગ=કંઈક હકારનો ઉચ્ચાર થાય એવું ચિહ્ન; અક્ષરની જોડે બે મીંડાં મૂકવાં તે

પાઠ ૨ જો.

ભાગ ૨ જો.

અજુકતું=અઘટતું
વિદ્યાભ્યાસ=ભણવું તે
નીપજે=થાય
લહીઆ=સારા અક્ષરનો લખનાર
લપટાવું=ફસાઇ પડવું
લાલચ=લોભ
નર્યા=રોગ વગરના
ઠાઠ=ડોળ; ભપકો
જાતે=પોતે
શ્રદ્ધા=ભરોસો; વિશ્વાસ
ઉદ્યોગી=મહેનતુ
ચેન=સુખ; નિરાંત
ફક્કડ=સહેલાણી; છેલ
ખાલી=નકામો; ફોકટ
અસલ=અગાઉ
ઝાઝા=ઘણો
મળતી=સરખાવી

પાઠ ૩ જો.

ટટ્ટુ=નાનો ઘોડો
હડહડતો=પુરેપુરો
કળિયુગ=ખરાબ વખત
દૂર=છેટે
બૂમ=હાંક
બુદ્ધિ=અક્કલ
શરમાઇ=લજવાઇ
શ્રાવક=જૈનધર્મ માનનાર
મેળો=તમાસો
ખભે=ખાંધે
તોફાન=મસ્તી
બજાર=હાટ; ચૌટું
દોરે=લગામ પકડીને આગળ ચાલે
છતે=છે
ફરી ગઇ=જતી રહી
ખરેબપોરે=મધ્યાનકાળે
રાજાના કુંવર જેવા=કોમળ
હિંડાડે=ચલાવે
ખર્ડુપાન=ઘરડો; વૃદ્ધ
જોસબંધ=જોરથી
સંઘ=જાત્રાળુઓનું ટોળું
ઘાતકી=દયા વગરનો; નિર્દય
ભાર=વજન; બોજો
વાખરાઇ જશે=અછવાઇ જશે
વખતસર=બરાબર વખતે
પુલ=નદી કે ખાડી પરથી જવા આવવાને માટે બાંધેલો રસ્તો
ફીકે મોઢે=વીલે મોઢે; દીલગીર ચહેરે
પસ્તાયા=દીલગીર થયા

સલાહ=વિચાર
દશા=હાલ; હાલત; સ્થિતિ

સાર.

'આપ બુદ્ધિએ જય જયકાર, પરબુદ્ધિએ પ્રલયકાર' માટે આપણી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે ચાલવું પણ આપણી બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે છે કે ખોટે તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૪ થો.

નરસિંહચૌદશ=વૈશાખ સુદ ચૌદશ
ભંડાર=ખજાનો
વાણીથી=બોલથી
પેદા=ઉત્પન્ન
માઠું=ખોટું
સ્ત્રી પુરૂષ=વરણીવણિઆણી
ઈશ્વરભક્તિ = ઈશ્વરનું ભજન
ગાળતાં=ગુમાવતાં; કાઢતાં
રૂપ=દેખાવ; શોભા; ખુબસુરતી
ગુજરી ગયા=મરી ગયા
ઉછેરવા=મોટા કરવા
મા પર આવી પડયું=માને માથે પડયું
સ્વભાવ=ખાસીયત
સલાહ=વિચાર
મદદ કરે=આસરો આપે
અસર=લાગણી
પરગજુ=પારકાના પર ઉપકાર કરનાર
નીવડયો=નીકળ્યો
અભ્યાસ=મહાવરો; મંડયા રહેવું તે
શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરૂ
માનીતો=વ્હાલો; પ્યારો
નાનીમોટી=સહેલી અઘરી.
બાબતે=વિષયો
ઈચ્છે=ચાહે
સાંઢ=આખલો
પછાડી=પટકી; અફાળી
ધાર=રેલો
ખડખડ હસવા લાગ્યા=મશ્કરી કરવા લાગ્યા
અંતઃકરણ=મન; દીલ
એકદમ=ઓચિંતી
ફેંટા=માથે બાંધવાનું લુગડું
પાટો=લુગડાનો ચીરો
ઘા=જખમ
વખાણ=સારૂં કહેવું તે
જીવતો ઘેર આવત નહિ =મરી જતે
ખસ્યો નહિ=ગયો નહિ
વૈદ=દેશી દાક્તર
શુદ્ધિ=ભાન
આશ્ચર્ય=નવાઇ
પરગજુપણું=પરોપકાર; પારકાનું ભલું કરવાનો ગુણ

પાઠ ૫ મો.

ઉમર=વરસ
ગુજરાન=ભરણ પોષણ
પ્રીતિ=હેત; પ્યાર

દયાથી ઉભરાઇ આવ્યું=ઘણીજ દયા આવી
ખાડ પડયા=બેસી ગયું; કુવા પડયા
ખડ=ઘાસ
જીવ આવ્યો=શુદ્ધિ આવી
આશીષ=સારી દુવા; આશીર્વાદ
ખૂંચી ગએલો=પેસી ગએલો
કાંઠે=કિનારે
ડુબતો=બુડતો
કુટુંબના=સગાંના
ભાઇબંધ=દોસતદાર
ઉભરાઇ=છલકાઇ
જંગલી=ફાડી ખાનાર
પેઠો=ગયો
કૃપાથી=મહેરબાનીથી
ઉંધો=અવળો
ટંગાવી=લટકાવી
પાડ=ઉપકાર
ઇનામ=ભેટ; બક્ષીસ
શોભાય=ખોટી થવાય
સાકું=ગીચ

દુઃખ=દુઃખ
સહીસલામત=સુખેથી; જોખમ કે અડચણ વગર
વિવાહ=લગન
સામેલ=દાખલ

સાર.

આપણે દરેક માણસના ઉપર ઉપકાર કરતાં રહેવું જેથી ઈશ્વર આપણાપર ખુશી થશે અને આપણું ભલું કરશે.

પાઠ ૬ ઠ્ઠો.

અદલ=વાજબી
ગામઠી=મહેતાજીની
ધંધામાં=રોજગારમાં
વળગ્યો=લાગ્યો
ઉમેર્યો=વધાર્યો
પૈસાદાર=પૈસાવાળો
હાલ=હાલત
નસીબદાર=નસીબવાન; ભાગ્યશાળી

ફાવતો ગયો=ખટતો ગયો
ધન=પૈસા; દોલત
કીંમતી=ઘણી કીંમતનો
ઘરેણાં=દાગીના
ઘડાવ્યાં=કરાવ્યાં
દોલત=પુંજી
ખરીદ્યા=વેચાતા લીધા
આબરૂ=કીર્તિ
મરણ પથારીપર પડયા=મરવા પડયા
મરણ=મોત
મિલ્કત=પુંજી; દોલત
ભાગ=હિસ્સો; વહેંચણ
વર્તીશું=ચાલીશું
ત્રીજો ભાગ=ત્રણ ભાગમાંનો એક ભાગ
અર્ધો ભાગ=બેભાગમાંનો એક ભાગ
નવમો ભાગ=નવ ભાગમાંનો એક ભાગ
કબુલાત=વચન; મોંઢાનો કરાર.
દહાડોપાણી=મરણ પાછળનો ખરચ

તોડ=ફેંસલો; નિકાલ
દિવાન=પ્રધાન; વજીર
ખબર=જાણ; માલમ
વાહવાહ=વખાણ
ઇન્સાફ=ન્યાય

પાઠ ૭ મો.

પોળ=શેરી
લખોટે=મંજે
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવ્યે=રોકયો
નજીવી=નકામી; માલ વગરની
ટેવ=આદત
પાપી=દુષ્ટ
સજા=શિક્ષા (બધે
આસપાસ=બાજુ બાજુ;
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આભાસ=અજવાળું; તેજ.
ચાસ=ખેતરમાં હળે કરીને પાડેલા આડા ઉભા લીટા
પાસ=પાસે; નજીક

વિશ્વપતિ=દુનિયાનો ધણી; પરમેશ્વર
વાસ=મુકામ; રહેઠાણ
ભોંયમાં=જમીનમાં
ભોંયરે=ભોંયરામાં
ઘડીએ=કરીએ; રચીએ
ઘાટ=વિચાર
જગતનો તાત=દુનિયાનો બાપ; પરમેશ્વર
ખોળીએ=શોધીએ
કણી=રજકણ; ઝીણામાં ઝીણો ભાગ
કામ=માટે
જગકર્ત્તા=દુનિયા બનાવનાર; પરમેશ્વર
વિના=વગર
ઠાલુ=અમથું; ખાલી.
ઠામ=ઠેકાણું;
સાર—પરમેશ્વર બધેજ ઠેકાણે છે માટે આપણે ખોટાં કામ કરતાં બીવું. (ખોટાં કામ કરવાં નહિ)

પાઠ ૮ મો.

વિશ્વરવામી=ઇશ્વર; દુનિયાનો ધણી

શીશ=માથું
નામી=નમાવી
શીશનામી=માથું નમાવી; પગે લાગી
આપદા=દુઃખ
ઉગારો=બચાવો
દીનાનાથ=ગરીબનો ધણી; (પરમેશ્વર)
આધાર=આશરો; ટેકો; મદદ
માત=મા; માતા
તાત=બાપ; પિતા
સદા=હંમેશાં; દરરોજ
પાળનાર=પોષણ કરનાર
ઉપકારો=પાડ; આભાર
રાંક=ગરીબ
અજ્ઞાન=સમજણ વગરનો; અણસમજુ
પ્રાણી=જીવ
તુંથી=તારાથી
અજાણી=જાણ્યા વગરની
ન અજાણી=અજાણ નથી; જાણીતી છે
ક્ષમા=માફી

ગુનો=વાંક; તકસીર
મતિ=બુદ્ધિ; અક્કલ
છેક=બહુજ
દીલ=મન; અંતર
ધારો=આણો; લાવો
કુટુંબી=કુટુંબનાં
જનો=માણસો
સારાં=નિરોગી; તંદુરસ્ત
શક્તિ=બળ
દાસ=સેવક; ચાકર
નિવારો=દૂર કરો; મટાડો; ટાળો

પાઠ ૯ મો.

દર=નાનાં પ્રાણી પોતાને રહેવા માટે ભોંયમાં જે બાકાં પાડે છે તે
છાંયે=છાંયડે
પંજામાં=દાવમાં; સપાટામાં
સપડાયલો=પકડાયલો; ઝલાએલો,
સાંભરતી=યાદ આવતી
હસતો હતો=મજાક કરતો હતો.
બેવડો=બમણો
કાલાવાલા=કરગરીને કહેવું તે; આજીજી
ગુનો=વાંક
આફત=આપદા; દુઃખ
સેવક=ચાકર; દાસ
જીવતદાન=કોઇનો જીવ બચાવવો તે
હસીને=મશ્કરી કરીને
મગરૂરી=શેખી; પતરાજી
ગર્વ=મગરૂરી
વન=જંગલ; વગડો
ભાન=સમજ; અક્કલ
શિકારી=શિકાર કરનાર
જાળ=ફાંદો
ફાંફાં=ખોટી મહેનત
છુટાયું=નીકળાયું
અકળાયો=ગભરાયો
બૂમો=ઘાંટા
વાળવાનો=આપવાનો
મહારાજા=મોટારાજા
બજાવશે=કરશે
કાતરી=કરડી
છુટો થયો=નીકળ્યો
અત્યારે=હમણાં; હાલ
તરણા સરખું=તણખલા જેવું; નકામું નજીવું.
સાર-ગર્વ કરવો નહિ.

પાઠ ૧૦ મો.

સિદ્ધપુર=સરસ્વતી નદીના કાંઠાપર શહેર છે
ફેરી ફરી=ફરીને છુટક વેચી.
ગુજરાન=ગુજારો
ઘરાક=સોદો લેનાર
ખોટી=ગેરવાજબી
પરચુરણ=જુદી જુદી જાતના
ફેરી=વેચવા ફરવું તે
કિંમત=ભાવ
છેતરતો=ઠગતો
શાખ=આબરૂ
શાખ બંધાઇ=ભરોસો પડ્યો.
ઠરાવ્યા=નક્કી કીધા
સામાન=વસ્તુ; ચીજ
પ્રમાણિક=વહેવારમાં સાચો
પ્રમાણિક રહેતો=ખરી

રીતે ચાલનો

મોહનમાળા=ડોકમાં પહેરવાની સોનાની માળા

જડી=મળી

પોલિસ=રૈયતનું રક્ષણ કરનાર માણસો.

થાણું=ચોકી

પોલીસ થાણાનો અમલદાર=નાયક

ગરજ=જરૂર; અગત્ય

વાણી=બોલ; શબ્દ

માફક=પેઠે

કમાયો=પેદા કર્યું

દુકાન=માલ વેચવાનું ઠેકાણું

શરૂ કર્યો=કરવા માંડયો

ભાવ=કિંમત; મૂલ્ય

કાશી=ગંગા નદી પર શહેર છે. બનારસ

આગ્રહ=કાલાવાલા; તાણ

કોલેરા=ઝાડો ને ઉલટી થાય તે રોગ

લાગુ પડવાથી=થવાથી

મહા મુશ્કેલી=મોટી મુસીબત

વિધવા=જેનો ધણી મરી ગયો તે સ્ત્રી

ધન્ય=શાબાશ

સાર.

કોઇનું પણ હરામનું લેવાની કદી પ્રચ્છા રાખવી નહિ, જો આપણે કોઇનું હરામનું લઇએ તો તેની સાથે આપણી પાસે હોય તે પણ જાય.

પાઠ ૧૧ મો.

ખેડીખાવાને=ખેતી કરવાને

દગો=કપટ

રૂચતી=ગમતી

વાવે=રોપે

પામે=મળે

લણે=કાપે

તુરંગ=જેલ; કેદખાનું

નાદ=ટેવ; છંદ; આદત

જાપ્તો=ચોકસી; તજવીજ

લાગ=દાવ

ધનવાન=પૈસાદાર; શ્રીમંત

વિકટ=બિહામણું

રાહ=વાટ

ચોકીદારો=ચોકી કરનાર

દ્રવ્ય=નાણું

લૂંટી=ખુંચાવી

પાળ=કારણ

તાલેવંત=પૈસાદાર

મિઠાઈ=ગળ્યું ખાવાનું; બરફી પેડા વગેરે.

સુખે=નિરાંતે

નસીબ=ભાગ્ય

કંદોઈ=સુખડીઓ

ભેળ્યું=મેળવ્યુ

નાકયું=ધાર્યું; ઇચ્છયું

મડદાં=મુડદાં; મરી ગએલાં પ્રાણીઓ

ગીધ=ફાડી ખાનારૂં મોટું પક્ષી

મગર=ઘરોળી ના જેવું પણ તેનાથી ૨૫ ગણું મોટું પાણીમાં રહેનારૂં પ્રાણી

સાર.

આપણે કોઇનું ભુંડું ઇચ્છવું નહિ પણ ભલું ઇચ્છવું કે જેથી ઇશ્વર આપણું ભલું કરે

પાઠ ૧૨ મો.

ગંધર્વ=ગવૈયાની એક જાત; સ્વર્ગના ગાનારા
સહન થયું=ખમાયું
ગળગળા=છાતી ભરાઇ આવેથી નરમ થએલા
આકૃતો=ઋદયણો
કોપ=ગુસ્સો
વર્તણુક=રીતભાત;
સહન થઇ શક્યું નહિ=ખમાયું નહિ
ઉપાય=ઇલાજ
ફોસલાવી=સમજાવી; પટાવી.
જુલમ કર્યો=જબરાઇ કીધી
રૂચતી=ગમતી.
નીચ=પાપી
કંઇ બાકી રાખતો નથી=ઘણુંજ કરે છે
અપકાર=અવગુણ; ભુંડું કરવું તે

સાર.

કોઇ આપણું ભુંડું કરે તોપણ આપણે તેનું ભલુંજ કરવું જેથી ઇશ્વર આપણા પર રાજી થશે

પાઠ ૧૩ મો.

રાજકાજ=રાજકારભાર
સરખો=બરોબર
પારખી=ઓળખી
અદલ=ખરો; વાજબી
કચેરી=દરબાર
ચર્ચા=વાતો; વિચાર
સાક્ષી=વાત જાણનાર
અચરજ=નવાઇ
હક=માલકી
ગળેપડુ=ખોટો હક ધરાવનાર

સાર.

બીજાની વસ્તુ ગળે પડી લેવાની ટેવ રાખવી નહિ

પાઠ ૧૪ મો.

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કબીલાવાળો સારી સ્થિતિનો માણસ
કદાપિ=કોઇવાર
કકડીને=ઘણીજ; સખત
નિસાસો=દુઃખ કે દીલગીરીને લીધે શ્વાસ નાખવો તે
અભાગીઓ=અકરમી
કરમાઇગયું=ફીકું પડી ગયું; ઉતરી ગયું.
ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો
ટેકો=આધાર; આશરો
હેઠે=નીચે
કાયમ=હમેશ
તંગી=તંગાસ; ભીડ
મટી=દૂર થઇ; ટળી

સાર.

આપણી બધી ઇંદ્રિયો સાજી છે માટે ઇશ્વર પાડ માનવો. અને એ

ઇંદ્રિયોનો સારો ઉપયોગ કરવો.

પાઠ ૧૫ મો

રંગીત=રંગેલા
સુશોભિત=દેખાવડો
પીરસી=મૂકી
માન્યા વગર=કબુલ કર્યા વગર
વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ
મશ્કરી=મઝાક
નોતરૂં=જમવાનું કહેણ
છાછરો=જરાક ઉંડો ને પહોળો
થાળ=મોટી થાળી
ચપચપ=ઝપઝપ
ખામી=ખાંપણ; ખોડ
ભાવ=હેત; પ્યાર
ભોળા=પાપ વગરના
ખાતર=બરદાસ
સાટું=બદલો
મોં મલકાવી=મનમાં હસી
સ્વાદે=સહેજતથી
શરમાયું=લજવાયું

સાર.
કોઇની મશ્કરી કરવી નહિ જો આપણે કોઇની મશ્કરી કરીએ તો તે આપણી કરે

પાઠ ૧૬ મો

સત્ય=સાચું
વસે=રહે
ઉજાસ=પ્રકાશ
વિશ્વપતિ=પરમેશ્વર
સતનું=સત્યનું
ચિત્ત=મન
ચિંતન=ધ્યાન; મનન.
ચિંતન કરવું=ધ્યાન ધરવું
સત=સાચું
વાકય=શબ્દ; વચન
નિશ્ચય=નક્કી; નીરધાર
ઉચરવું=બોલવું
અસત્ય=ખોટું
જશથી=આબરૂથી
ઝળકીત=ચળકાયલા; વખણાએલા
જગે=દુનિયામાં
બીજ=બીયું
વૃક્ષ=ઝાડ
વિશાળ=મોટું
ગુણકારી=ફાયદાકારી
ફળ=પરિણામ
આશ્રય=મદદ
છાંયતળે=શીળામાં
પરિતાપ=દુઃખ
પ્રગટે=ફેલાય
છળ=લુચ્ચો; કપટી
દુષ્ટમતિ=નઠારી બુદ્ધિ
ભય=બીક; બીો.
હટે=નાશ પામે; જતો રહે
જોગ=બનાવ; કારણ.
છુપાઇ જશે=ઢંકાઇ જશે; જાહેરમાં આવશે નહિ.
છેવટ=આખરે
દીપશે=પ્રકાશશે
ફરીને=બીજીવાર
આંચ=નુકસાન
કલેશ=દુઃખ
અનેક=ઘણા

હરે=દૂર કરે; મટાડે
સમું=સરખું; બરાબર.
અન્ય=બીજું
ખરે=નક્કી
અતિ=ઘણો; બહુ
રીઝશે=ખુશી થશે.
સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ
રીઝો=ખુશી થાઓ

સાર.

હંમેશાં સત્ય બોલવાથીજ લાભ છે, અને તેથી પરમેશ્વર ખુશી થાય છે.

જુઠામાં જુઠો માણસ પણ એક દિવસમાં જુઠા કરતાં સાચું વધારે બોલે છે એ ઉપરથી ઇશ્વરને સાચુંજ ગમે છે એમ સાબીત થાય છે.

પાઠ ૧ મો.

તંબુ=ઝુંપડાનું ઉપાડી લેવાય એવું ઘર.
ભરવાડ=ઘેટાં ચારનાર
પાકાં=છો ઈંટના.
રિવાજ=ધારો; નિયમ
વર્તમાનપત્ર=છાપું; ચાલતા વખતની હકીકતના છાપેલા કાગળ.
બાંકડો=પીઠવાળી પાટલી
સપાટ=સરખી
મીલનસાર=મળતાવડા
પરોણાચાકરી=પરોણાગત
પરોણો=મેમાન
બાની=મોજા:પ
પૂજે છે=સેવા કરે છે

સાર.

જરૂર વગરની ચીજો પાછળ ઓછો ખરચ કરવો અને તેનો ઉપયોગ પરોપકારમાં કરવો.

પાઠ ૧૮ મો.

સ્વચ્છ=ચોકખું
રડારોડ=બૂમ પાડી રડવું તે
શણગારી=પહેરાવી
વાળુ=રાતનું ભોજન
છિદ્રો=કાણાં
મેલ=કચરો
ચીકણી=ચિકાશવાળી
લુછી=લોહી
તમાસો=ખેલ, રમત
સ્વરૂપવાન=દેખાવડો; શોભિતો
વરખ=સોના રૂપાના પાતળા કાગળ જેવા પતરા
ચોંટાડયા=વળગાડયા
મન થવું=ઇચ્છા થઇ
બેભાન=ભાન વગરનો; શુદ્ધ વગરનો
પડોશણ=પાસેના ઘરની રહેનાર.
કરકરૂં=ખરબચડું
શણગાર=શોભા
કંટાળો=ચીતળી
પસરે=ફેલાય
બંધ થવાથી = પુરાઇ જવાથી
બિનાશ=ભેજ
ચોંટી=વળગી

પુરી નાંખે છે=ઢાંકી દે છે
ખુલ્લાં=ઉઘાડાં
રેડયું=ઢોળ્યું
સમજુ=સમજણવાળા
મતલબ=હેતુ; ધારણા
પારપડતી નથી = ખબર આવતી નથી.
ચોળીને=મસળીને
કાપનરી=દૂર કરનારી
કરકરા=ખરબચડા

સાર.

માણસે હંમેશાં નહાવું શરીર શોભાવવાને કાન નાક વીંધાવવા નહિ, કારણકે જો તેમ કરવાના જરૂરજ હોત તો તે પરમેશ્વર આપતજ.

પાઠ ૧૯ મો.

ભાઇભાંડુ=ભાઇ બેન.
પાક=પેદાશ
અઘાટ = ધણીપણાના હક સાથે; તમામ હક સાથે
ઉપજ=પેદાશ
ઘરખરચ=રોટલાખરચ
દુકાળ=મોંઘવારી; અનાજ પાણી મોંઘા મળે એવો વખત.
કાંકરા=ખપ જેટલું વાપરવું તે
ચરૂ=કાંઠાવાળો દેગડો
સોનામહોરો=સોનાના સિક્કા
ઉતરે=ઓછો આવે
ચુકાદા=ફેંસલા
નિર્ણય=ફેંસલો; ચુકાદો
પાક=ફાલ

સાર.

પ્રમાણિકપણે ચાલ. તેથી ઇશ્વર ખુશી થાય છે માટે પ્રમાણિકપણે ચાલવું.

પાઠ ૨૦ મો.

અરધું=અડધો અડધ
લાંચીઆ=લાંચ લેનારા
મનોહર=દેખાવડા
માનીતો=વહાલો
દિલ્હી=જમના નદીના કાંઠાપર શહેર છે
પ્રખ્યાત=જાણીતો
પરાક્રમી=બહાદુર
શોખીન=કોઇપણ બાબતમાં આનંદ લેનાર
આસરો=મદદ
મોં ઉતરી ગયાં=ફીકાં પડયાં.
ખજાનચી=ખજાનાનો ઉપરી; તિજોરીનો ઉપરી
ફટકા=સપાટા; નેતર કે ચાબુકના ઝપાટા
નિશ્ચય=ઠરાવ
ભાગીદાર=ભાગીઓ
ખુદાવંદ=મોટો માલિક (મોટા દરવાજાવાળાને માટે બોલાય છે,)
શરત=કબુલાત
હજુરમાં=રૂબરૂમાં; આગળ

સાર.

હકથી વધારે લેવાની ઇચ્છા રાખવી નહિ.

પાઠ ૨૧ મો.

માઠાં=ખરાબ
હલકો=તુચ્છ
નાનો=બાળક

તોફાની=મસ્તીખોર;
કાયર=હેરાન
ઝાંકી=ડામ દઇ નિશા-
ની કરી
ચર્યો=ખાઇ પી મસ્ત
થયો
ફાટયો=જબરો થયો
માતેલા=ખાઇ પી જ-
બરા થએલા
જબરો=જોરાવર
હાથ ચલાવવો=મારવું
ઘટતો=લાયક
બળક=જરાવાર
ફુચરી=ચગદી
યુક્તિ=તદબીર
નસકોરાં=નાકનાં બે કાણાં
પેસીગયો=દાખલ થયો
તોબાતોબા=કાયર કાયર
પોકરાવી=કરાવી
ફુલાઇગયો=મગરૂર થયો
અહો=અરે
શબ્દો=બોલ; વચન
અભિમાની=અહંકારી
ઉતારૂં=કાઢું
ફસાયો=સપડાયો

હલકા મનનો=નીચ
વિચારનો
નમ્ર=ગરીબ

સાર.

કદી અહંકાર કરવો નહિ, અહંકારી માણસો ધારે કે મારા જેવો કોઈ નથી પણ તેના માથાનો કોઇ હોયજ.

પાઠ ૨૨ મો.

મિત્ર=દોસ્તદાર;બાંધવ
પુસ્તકાલય=લાયબ્રેરી;
જ્યાં વાંચવા લાયક પુ-
સ્તકો રાખેલાં હોય તે
ચિત્રો=છબીઓ
વૃત્તાંત=હેવાલ; જિંદગી
ના હેવાલનું પુસ્તક.
બહારપડયું=જાહેર થયું
બાળપણ=નાનપણ;
બચપણ
અભ્યાસ=મહાવરો
જાણવાજોગ=જાણવા
લાયક
ભલે=ખુશીથી
ધાર=અણી
કુહાડી=લાકડા ફાડવાનું
હથિયાર.
કરમાઇ=ચીમળાઇ
ગુસ્સો=ચીડ
ધમકાવ્યા=સપડાવ્યા;
ધમકી આપી
દીલગીરી=અફસોસ
હજાર ગણો=ઘણુજ
કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ
રૂપેરી=સફેદ રંગનું
વચન=બોલ; શબ્દ
ગણું છું=કરૂં છું
લક્ષણ=ગુણ
ઉંચા=ઉમદા; સારા.
અધિકારી=અમલદાર
પંકાયો=વખણાયો.

સાર.

સાચાનું ફળ અંતે સારૂંજ છે. સાચું બોલવાથી સામો માણસ ગુસ્સે થતો નથી પણ ઉલટો આપણાપર ચાહના રાખે છે માટે હંમેશાં સાચું બોલવાની ટેવ રાખવી.

પાઠ ૨૩ મો.

ઉમરાવ=અમીર
શિકાર=જનાવરોને તાકીને ગોળી મારવી તે
સુલતાન=મુસલમાન પાદશાહ
અહેસાન=પાડ
માનું છું=ગણું છું
ખોરાક=ખાવાનું
હાજર કરૂં છું=રજુ કરૂં છું
ડોલચું=ડોલ જેવું નાનું વાસણ
ભાવથી=હોંસથી; ખુશીથી
શાંત=ઠંડો
વિનંતી=નમનતાઇથી કહેવું તે
જાગીર=ઇનામી જમીન; સરકાર તરફથી મળેલું ગામ કે જમીન.
સાન=અક્કલ; સમજ
સંબંધમાં=વિષે
અંદેશો=શક; વહેમ
જાતે=પોતે
ઝવેરખાનાનો=કિંમતી રત્નોનો
ઉપરી=અધિકારી; સરદાર
ઇલાજ=ઉપાય
ભંભેરવા=ખોટું ખોટું સમજાવવા
સંતાઇ=છુપાઇ
ભિખારી=ભીખ માગનાર
ઇર્ષાખોર=અદેખા; ઝેરીલા
સંભારૂં છું=યાદ કરૂં છું
સ્થિતિ=હાલત.
ભેટયો=છાતી સાથે દાબ્યો
પ્રધાન=વજીર
દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ બહાર કાઢી મૂકવું તે

સાર.

માણસની ચઢતી પડતી જીભ વડે થાય છે જો આપણે નમનતાઇ વાપરીએ તો સામાનો પ્યાર મેળવીએ, માટે ઇર્ષા છોડી નમ્ર સ્વભાવ રાખવો કે જેથી ઉમરાવોના જેવા હાલ થાય નહિ.

પાઠ ૨૪ મો.

પંચ=પાંચ કે વધારાનું ટોળું
વાદવિવાદ=તકરાર
તુર્ત=તરત
દરબાર=કચેરી
નાર=મરદ
ગણના=ગણતરી; કદર
વલવલે=ટળવળે; વલખાં મારે
પય=દૂધ
વફાદાર=વિશ્વાસુ
ધાન=અનાજ; ખાવાનું
તનતોડીને=ઘણું વૈતરું કરીને
માન=આબરૂ
સેવા=ચાકરી
માનવી=માણસ

ઉપાડે=ઉંચકે
ભાર=બોજો; વજન
મણુબંધી=ભારે;મણના માપથી
બોજા=વજન; તોલ
બીન=વગર; વિના
તન=શરીર
નીમક=મીઠું; લુણ
હલાલ કરૂં છું=બદલો વાળી આપું છું
હાર=પરાજય; હારવુ તે
માલિક=ધણી
રસ્તો કાપું=મુસાફરીકરૂં
પીઠ=વાંસો; બરડો
દરકાર=પરવા
માર્ગ કાપવા=રસ્તો ઓછો કરવા; અંતર ઓછું કરવા
સફર=લાંબી મુસાફરી
મુજ=મારો
જળકાજે=પાણીને માટે
જીવ લીએ છે=મારી નાખે છે.
ક્રૂર=ઘાતકી; દયા વગરનો
અંબાડી=હાથીપર માંડવાની બેઠક
કેગે=નો
દીપે=શોભે;સારો દેખાય
શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ
પશુ=ચોપગાં જાનવર.
સરદાર=ઉપરી
ન્યાય=ઇન્સાફ
નિર્દોષી=વાંક વગરનો; નિરપરાધી
તલ=જરા જેટલો; થોડો
ત્રાસ=બીક; ભય
તે ય=તોપણ
તલપેછે=તાકે છે; ધારેછે
માંસ=ગોસ
કસાઇ=ચંડાળ
કર=હાથ
ઠાર બનું છું=કપાઇ જાઉં છું
કુલ=બધો; તમામ
બોજ=બોજો
વ્યાપાર=વેપાર
ઘડી=થોડો વખત
કરાર=આરામ
ખર=ગધેડો
ગજ=હાથી
આશા=ભરોસો;વિશ્વાસ
અથડાય=અફળાય
આશાપર અથડાય=ભરોસાપર રહે
ખલક=જગત; આલમ; દુનિયા
દંડે=શિક્ષા કરે
પીડતાં=દુઃખ દેતાં
કોપે=ગુસ્સે થાય; રીસે ભરાય.
કીરતાર=પરમેશ્વર; બનાવનાર.

સાર.

આપણા પાળેલા જનાવરો પાસે ગજા ઉપરાંત કામ કરાવવું નહિ. પેટપુર ખાવાનું આપવું અને દયા રાખવી.

પાઠ ૨૫ મો.

ગુનો=કસુર
ખોટું=જુઠું

સદ્ગુણી=સારા ગુણવાળા
કબુલાત=વચન; કરાર; ઠરાવ
ધક્કા=હડસેલા
તુટી ગયો=ભાંગી ગયો
ફોડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા
ફોડયો=ભાગ્યો
મા=નહિ
બોલ મા=બોલ નહિ.
કસુર=વાંક; ગુનો
જાણે અજાણે=જાણતાં અજાણતાં
માનવી=કબુલ કરવી
ગુનેગાર=અપરાધી; કસુર કરનાર
નારાજ=નાખુશ
બીક=બો
ઉદાસ=દીલગીર
સુખેથી=વગર ફીકરે
હેઠે=નીચે
રૂએ=રડે
દોષ=વાંક; ગુનો
સંતાડવા=છુપાવવા
ભૂલ=ચૂક
સહન કરૂં=ખમું; વેઠું
નીવડે=નીકળે; થાય

સાર.

ગુનો કબુલ કરવાથી પરમેશ્વર ખુશ થાય છે. અને આપણા મનને ફીકર રહેતી નથી.

પાઠ ૨૬ મો.

સારે રાગે=મધુર સ્વરે; મીઠે અવાજે
ગૂંથેલી=વળ દીધેલી
લાયક=યોગ્ય
બાળાઓ=છોકરીઓ
હોંસેહોંસે=ઉમંગથી
કન્યા=કુંવારી છોકરી
સીવણ=સીવવાનું કામ
રંગબેરંગી=તરેહતરેહના રંગના
ગળપટા=ગળે બાંધવાના પટા
લેખાં=મોઢે ગણવાના હિસાબ; મુખ્ખગણિત
ઘાટ=આકાર
પ્રદર્શન=સંગ્રહસ્થાન; નમુનેદાર ચીજો બતાવવા માટે એક ઠેકાણે ભેગી કરી રાખવી તે
ચિત્રકામ=ચીતરવાનુંકામ
તલ્લીન=મશગુલ; લીન; એક ચિત્ત
ખુબી=મજા
મહેતીજી=કન્યાશાળાની વડી સ્ત્રી શિક્ષક
ગુણી=ગુણવાન
શિક્ષકો=આસિસ્ટંટો
વર્તે=ચાલે
સલાહસંપ=એક વિચાર; મળી સમજીને ચાલવું તે
શિક્ષણ=શીખવાનું કામ

સાર.

છોડીઓને ભણાવવાથી તેમની અક્કલ ખીલે છે, માટે છોડીઓને ભણાવવી જોઇએ.

પાઠ ૨૭ મો.

ઉપયોગ=ખપ

સંગ્રહ=સંઘરો; એકઠું કરવું તે
હકીકત=બ્યાન; વિસ્તારી કહેવું તે
હરકત=અડચણ
દ્રવ્ય=પૈસા
ભરી=ચાલી
સંઘરો=સંગ્રહ
કુદરતનું=ઇશ્વરી શક્તિનું
અવલોકન=ધારીને જોવું તે; બારીક તપાસ
રાજધાની=રાજા જે શહેરમાં રહેતા હોય તે શહેર; રાજગાદીનું શહેર
ઇમારતો=ઉંચી બાંધણીનાં ઘરો
કિલ્લો=ગઢ
રચના=બનાવટ;ગોઠવણ
બાંધણી=બાંધકામ
બાણો=અનાજ ભરી મૂકવા માટે જમીનમાં જે ખાડા ખોદેલા હોય છે તે
જાર=જુવાર
ખાનગી=પોતાની
સળી=સડી; જીવાત પડી
ભુકરો=રેતી; એક જાતનો પોચો પત્થર
ખડ=ઘાસ
ગંજી=ઢગલો
અગત્યની=જરૂરની
આગગાડી=દેવતા અને પાણીના બળથી (વરાળથી)ચાલતી ગાડી
આગબોટ=દેવતા અને પાણીના બળથી (વરાળથી)ચાલતું મોટું વહાણ
સાધન=વસ્તુઓ
પુષ્કળ=ઘણું; બહુ
દાણ=અનાજ
નાણું=પૈસા
અવારનવાર=વારાફરતી
સંઘાત=મેળાપ

સાર.

પૈસા બચાવ્યા હોય તે ઘડપણના વખતમાં તથા આફતના વખતમાં ખપ લાગે છે માટે દરેક માણસે પૈસાનો સંગ્રહ કરવો જોઇએ. “वखत अने पैसो नकामो गुमाववो नहि.

પાઠ ૨૮ મો.

પરબ=મુસાફર લોકને મફત પાણી પીવાનું ઠેકાણું
વારાફરતી=એકપછીએક
કઠિઆરા=લાકડા ફાડનાર; લાકડા કાપીને વેચનાર (દીધેલુ
ધર્માદા=દાનમાં આપી
મનોહર=મનને ખુશ કરે એવું
વળેલો=વળગેલો
ખરો તડકો=સખત તાપ
વિસામો=આરામ
દસમો ભાગ=દશાંશ; દસ ભાગમાંનો એક ભાગ
આશીર્વાદ=આશીશ
ઉપયોગ=વપરાશ
ટાળવામાં=મટાડવામાં; દૂર કરવામાં

શીતળ=ટાઢી; ઠંડી

સાર.

જે કંઇ કમાવું તેમાંથી થોડો ભાગ પણ ધર્મના કામમાં ખરચવો "ધર્મે જય અને પાપે ક્ષય."

પાઠ ૨૯ મો.

નકામા=ફોકટના
ઉદ્યમે=ધંધે
વળગ્યો=લાગ્યો; બાઝયો
શેખસલ્લી=ખોટાવિચાર કરનાર
તરંગ=ખોટા વિચાર; મનના બુટ્ટા
તર્ક=મનસુબો; વિચાર
તર્ક ઉઠાવે=મનસુબા કરે
પાર=છેડો; અંત
ઠરાવી=નક્કી કરી
લાડવો=ઘી ભરવાનું માટીનું વાસણ
ધુણાવી=હલાવી
ઠપકો=ગુનાના બદલામાં કડવા શબ્દ કહેવા તે
ઘર ભાગ્યું=ઘરબાર વગરનો થઇ ગયો
ગાળી નાખ્યા=ગુમાવ્યા
માફક=પેઠે
ચેતવ્યો=સમજાવ્યો

સાર.

આપણા ધંધા સંબંધીજ વિચારો કરવા એકદમ પૈસાદાર થઈ જવાનો વિચાર કરવો નહિ.

પાઠ ૩૦ મો.

ઉડાવવા=ચગાવવા
છેક=તદ્દન
ફરીથી કરો=બીજીવાર કરો. મતલબ હરકાંઇ સારૂં કામ પુરૂં ન થાય ત્યાં સુધી ફરી ફરીને કરવું.
પતંગ=કનકવા
ચઢાવવા=ઉડાવવા
સપાટા=ઝપાટા
ગોથું ખાઇ=ઉંધો થઇ
કાયર થવું=કંટાળવું
પ્રયાસ=અજમાયસ
આસમાન=આકાશ
ટપકા=ડાઘા
વીંટવા=લપેટવા

સાર.

શરૂ કરેલું કામ પુરૂં ન કરીએ તો કરેલી મહેનત નકામી જાય, અને લોકમાં મજાક થાય; માટે હરકોઈ કામનો આરંભ કરતાં પહેલાં વિચાર કરવો કે એ કરવું વાજબી છે કે નહિ અને વાજબી લાગે તોજ આરંભ કરવો; અને આરંભ કર્યો તો તે કામ પુરૂં કરવુંજ, વચ્ચેથીઅધુરૂં મૂકી છોડી દેવું નહિ જે માણસ આ પ્રમાણે નથી કરતો તે બાયલો કહેવાય છે.

પાઠ ૩૧ મો.

ડોલે=હાલે
તરૂવર=મોટું ઝાડ
ઝુલાવે=હિંચોળે;હલાવે.
પાન=પાંદડાં; પાંતરાં

ગાન=ગાયન
ધ્યાન ધરતાં=ઇશ્વરને પોતાના મનમાં આણતાં
કલોલ=ચેનબાજી; આનંદ; મજા
સાથ=સાથે
પડદો=આંતરો
ખોલે=ઉઘાડો કરે
ચૂસે છે=શોષે છે
ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ
ઘાટે=ઓવારે; કિનારે
જળઘાટે=નદી કે તળાવ કાંઠે
નિજ=પોતાની
વાટે=રસ્તે
પોઢે=સૂએ
માળ=માળામાં
જપતાં=ઠરીને બેસતાં
મળસ્કે=સવારે; પરોઢીએ
ધાય=દોડે
વનફળ=વનમાંના ફળ
ઝૂલે=હાલે
ભલી ભાતના=સારી તરેહના
વિધવિધ=જુદી જુદી
દીનોનાથ=ગરીબનો ધણી; પરમેશ્વર
પુરો=પુરેપુરો
મધુરો=મીઠો
ધરી=રાખી
નિર્મળ=ચોકખું; મેલ વગરનું
ઠરે=નિરાંતે બેસે
ભલીભાતે=સારી રીતે
હઠાવી=હરાવી; હઠાવી
હઠાવી દીએ=હરાવે
મેળવાયછે=પેદા કરાયછે
રાજઅધિકાર=રાજસત્તા
વશ=તાબે
વિપત્તિ=દુઃખ; આફત
વેરાઈ જાય=જતા રહે
કામધેનુ=ઇચ્છેલું આપનારી ગાય.
ચિંતવ્યા=ધાર્યા
અપાર=ઘણોજ
પમાય છે=મેળવાય છે; પેદા કરાય છે

સાર.

ઉદ્યોગી માણસને કંઇ પણ અઘરૂં નથી ઉદ્યમ કરવાથી જે જોઇએ તે મળે છે, માટે ઉદ્યમ કરવો.

પાઠ ૩૨ મો.

સેવા=ચાકરી
વંશપરંપરા=છોકરાંના છોકરાં; પેઢીધર પેઢી
નાનપણથી=બચપણથી
ઇચ્છતા=ચાહતા
ભરોસો=વિશ્વાસ
મહેનત=મજુરી
બદલામાં=સાટામાં
ભોગવટો=વાપર
સાંતી=હળ
લાડ=વહાલ
ઉછરેલો=મોટો થએલો
ધ્યાન=ચિત્ત; મન
સાંતીનીજમીન=ખેડવા લાયક ભોંય
ઉંચા પ્રકારની=સારો પાક ઉતરે એવી; ફળદ્રુપ.
પ્રકાર=જાત; વર્ગ
સાથી=મદદગાર; ખેતીને માટે રાખેલો નોકર
પ્રકાર=રીત; તરેહ.
મહેનતુ=ઉદ્યોગી

પુંજી=દોલત
અર્થ=મતલબ; સાર
ડહેલી=મોટા દરવાજા-
વાળા ઘરનું ભોંયતળીઉં
મેઘ=મેહ; વરસાદ
નજર=તપાસ; દેખરેખ
ખાત્રી=ભરોસો; પતીજ

સાર.

આપણા કામનો ભરોસો નોકરપર રાખવો નહિ; પણ નોકરો કામ કરે છે કે નહિ તેની તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩ મો.

પિડાય=દુઃખી થાય.
નિરોગી=રોગ વગરનાં
સુધરતી=સ્વચ્છ થતી
ભિનાશ=ભેજ
મેલું=ગંદુ
ગંદું=ગોબરું
ચકલી=સકાવો; પિત્તળ કે લોઢાની પેચવાળી વાંકી નળી
ટાઢીઓતાવ=મલેરીઆ; નઠારી હવાને લીધે જે તાવ આવે છે તે
બેનપણી=સહીઅર; સખી
પગ મૂકવાનું=આવવાનું
મન=ઇચ્છા; મરજી
મંદવાડ=રોગ;બિમારી
ગંદકી=ગંદવાડ
મૂળ=બી; બીયાં
જંતુ=જીવડાં
પાકે છે=પેદા થાય છે
ખુણેખાચરેથી=ખુણા-
માંથી
વાળીનાખીએ = સાફ કરીએ
શ્વાસ=દમ
વડે=થી
ખુલ્લા=ઉઘાડાં
બીજ=મૂળ
નાશ પામે છે= જતા રહે છે.
ઢોળી=રેડી
મરે છે=ઉતરે છે
ઝીણો તાવ=હાડનોતાવ (એ તાવથી શક્તિ ઘણીજ ઓછી થાયછે)
લકવો=એકજાતનો રોગ (એથી શરીરનો કોઇ ભાગજુડોપડી જાયછે)
જાજરૂ=સંડાસ
મોરી=નીક; ગટર
ઝાડીઝુંડાં=ઝાડીઝપટી
દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ
તદ્દન=બીલકુલ
ખુલ્લી રીતે=સમજ પડે એવી રીતે

સાર—ઘર,વાડાવગેરે દરેકચીજ ચોકખી રાખવી.

પાઠ ૩૪ મો.

અણસમજુ=વગર વિ-
ચારના; મૂર્ખ
શોક=દીલગીરી
ઠરાવ=નિશ્ચય
ઉંચા=સારા
પ્રાણ=જીવ
વૃદ્ધ=ઘરડાં
પાટવીપુત્ર=મોટો છોકરો
નિશ્ચય=ઠરાવ
સમાચાર=ખબર
અદેખાઇ=ઝેર

ઉથાપશે=લોપશે; ભંગ કરશે; ફેરવશે
સંદેહ=શક;વહેમ
વરદાન=માગેલું આપવું તે
લેતાં=માગતાં
વનવાસ=જંગલમાં રહેવું તે
હઠ=જીદ; જક્ક; મમત
ધિક્કાર=તિરસ્કાર
દેહ મૂકયો=મરણપામ્યો

સાર.

"સોબત તેવી અસર" હંમેશાં સારાની સોબત કરવી કામ કરતાં પહેલાં શું ફળ આવશે, એ બાબતનો વિચાર કરવો કે જેથી પાછળથી પસ્તાવું પડે નહિ.

પાઠ ૩૫ મો.

ઝબકારા=ચમકારા
દરકાર=પરવા
સ્થિર=હાલ્યા વગર
ખેલ=રમત
કસરત=શરીર કસવું તે
ગુજરાન=ગુજારોપોષણ
ટોળું=જથો
હાથ=બે વેંત જેટલી લંબાઇ
ધરી=પકડી; ઝાલી
સરણાઇ=પીપી
નટ=સ્ત્રી વગેરેના વેષ લઇ ઘણા ખેલ કરનાર
અંગ કસરત=શરીરની કેળવણી
ગુલાંટ=ગોલાટ
ચક્રચક્ર=ગોળગોળ
ચમકે છે=ઝળકે છે
શાબાશ=ધન્ય
જીવની દરકાર કરતાં નથી=મોતની બીક રાખતા નથી
સફાઈ=ચાલાકી
ચમત્કારવાળા=અચરત પમાડે એવા
નજરબંધી=જાદુથી જોનારથી આંખને ભૂલાવવામાં નાખવી તે
ખુબીદાર= વખાણવા લાયક; ચમત્કારી

સાર.

અંગ કસરતથી શરીર કસાય છે, માટે નાનપણથી કસરત કરવાની ટેવ રાખવી.

પાઠ ૩૬ મો.

ગ્રીષ્મ ઋતુ=વૈશાખ અને જેઠ મહિનો
કોકિલા=કોયલ
દીપે=શોભે
મોર=આંબા આમલીના ફૂલ
મહિમાય=મોટાઇ
નીરખી=જોઇ
શીતળ=ઠંડી
ટહુકા=કાલાકાલા બોલ
તપતી=ગરમ થતી
ધરતી=જમીન
સુગંધી=સારી વાસ.
વસંત=વસંતઋતુ; જુલાઇને આગલ્યે માસ
ભમતી=રખડતી

ફૂળી=પાકી
લલચાય=લોભાય
જનો=માણુસો
લહી=જોઇ
ભલી=સારી
ભલી લીલી=લીલીછમ
અતિ=ઘણો
શાખ=ઝાડપર પાકવા પર આવેલી કેરી
ખરે=ઝાડપરથી નીચે પડે
રસદાર=ઘણા રસવાળી
સુકેસરી=સારા કેસરી-આ રંગની
ચિત્ત=મન
હરતી=ખેંચતી
ઠરતી=રહેતી
દીલમાં ઠરતી=યાદ રહેતી
પ્રવેશ કરીને=આવીને
ઉકળાટ=ગભરામણ
ધરે છે=કરે છે.
વનેવન=જંગલે જંગલ
આમ્ર=કેરી
આમ્રતરૂ=આંબો
વાસ કરૂં છું=રહું છું
ચિત્ત હરૂં છું=મન ખેંચું છું
શ્યામ=કાળા
પરખાઉં=ઓળખાઉં
કોમળ=નાજુક
કંઠ=સાદ
સંગીત=ગાયન
સૂર=અવાજ
ગજાવું=ગજવી મૂકું
મધુરો=સારો
રૂપેરી=રૂપાના જેવો; સફેદ
કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ
ફુલેલ=ખીલેલી
અંગમાં=શરીર
વેલમાં=વેલામાં
અનેક=ઘણી
પાંખડી=ફૂલની પાંદડી
પ્રસારી=ફેલાવી
ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો
પ્રફુલ્લ=ખીલેલો
ગ્રીષ્મનો બાળ=ગ્રીષ્મની શરૂઆત
કોકિલ=મધુર
ભારી=ઘણો
બટમોગરો=એક જાતનો સુગંધીદાર મોટો મોગરો
રસીલી=મજા આપનારી

પાઠ ૩૭ મો.

શરૂ કર્યું=આરંભ્યું
ભીલ=જંગલમાંરહેનારી અનાર્ય જાત
ઉપજાવે=પેદા કરે
મડમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી
પાદરી=ખ્રિસ્તી ધર્મનો બોધ કરનાર
બોધ=ઉપદેશ
દેવળ=દહેરૂં
કુશળ=હોશિયાર
કાટખુણો=બાંધકામમાં; ઉપયોગી લાકડાનું કે લોઢાનું એક ઓજાર (એનો ઘાટ કાટખુણા જેવો હોય છે માટે કાટખુણો કહેવાય છે)

વખત ન લગાડ=ઢીલ નહિ કર
ઓજારો=હથિયારો
પોકારવા=બૂમ પાડવા

સાર.

અભણ માણસ ભણેલાને જાદુગર જેવો સમજે છે, તેથી હંમેશાં તેને તાબે રહે છે; માટે દરેક માણસે વિદ્યા મેળવવાને પ્રયત્ન કરવો.

ભાગ ૨ જો.

પાઠ ૩૮ મો.

બહાદુરી=જોરાવરી
વહેણ=પાણીનું વહેવું તે; પ્રવાહ.
ખંડેર=ભાગેલી ઇમારતો
હજી=હાલ સુધી.
ચીરે=ફાડે
નમુનો=નકલ
ભાટ=કવિતા બનાવી ખરા ખોટા વખાણ કરનાર એક જાત
પારડી=સુરત જિલ્લામાં કસ્બો છે.
ઓળંગી=વટાવી
વલસાડ=સુરત જિલ્લામાં કસ્બો છે.
સપાટ=સરખી
ટોચ=ઉપલો ભાગ; મથાળું
શિખર=ટોચ
મુશ્કેલ=અઘરૂં
ચઢાવ સીધો હતો=ચઢવાનું સીધું હતું
કુંડ=ફોડથીબાંધેલોઝરો
બુરજ=કિલ્લાનો ઉંચો ગોળ પહોળો ભાગ
પ્રવાહ=રેલો; વહેણ
તળેટી=પર્વતના મૂળ આગળની જગા
ખીણ=બે પહાડ વચ્ચેની નિચાણ જગા
હાર=ઓળ
પગથી=પગે ચાલતાં પડેલો રસ્તો
રમણીય=મનોહર; સુંદર
સપાટાબંધ=જલદી
નકશો=ગામ દેશ કે શહેરનો ચિત્રેલો નમુનો
આકૃતિ=ઘાટ; આકાર

સાર.

અવલોકન કરવું અને પછી તેવો ઘાટ બનાવવો કે જેથી જોએલું બરાબર ધ્યાનમાં રહે.

પાઠ ૩૯ મો.

બોડા=ઝાડ પાન વગરના
ભેખડો=પત્થર કે માટીના મોટા ટેકરા
દેવકી ઉનાઇ=સુરત જિલ્લામાં વાંસદાની પાસે ઉના પાણીનો કુંડ છે તે.
દેવસ્થાન=દહેરૂં; દેવળ
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ
પડ=પોપડો
ઉપસી=ફુલી; ઉંચી થઇ

પીગળેલો=ગરમીથી પ્રવાહીરૂપ થએલો
ઉપસેલો=ઉંચો આપેલો
ઉપયોગી=અગત્યના; જરૂરના

સાર.

આ પાઠથી કુદરતનું ભાન થાય છે.

પાઠ ૪૦ મો.

ધોધ=ઉંચેથી જોસબંધ પડતું પાણી
ધસડી=તાણી
સરિતા=નદી
તરૂ=ઝાડ; વૃક્ષ
ચરતાં=ઘાસ ખાતાં
મેળાપ=મુલાકાત
વહેળો=નાની નદી
ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
ચમકારા=ઝબકારા
પચી જાય છે=નીચે ઉતરી જાય છે; સમાઇ જાય છે.
શક્તિ=બળ
ફરફર=બારીક ટીપાં
મુખ=નદી દરીઆને મળે છે તે જગા
બેટ=ચારેબાજુ પાણી ને વચમાં જમીન હોય તે
નીરે=જળથી
તીરે=કાંઠે
ચિત્રવિચિત્ર=જાત જાતના; તરેહ તરેહના
કિનારે=કાંઠે
નિશ્ચય=નક્કી
પિછાણીએ=સમજીએ

પાઠ ૪૧ મો.

ખલાસી=વહાણ હાંકવાનો ધંધો કરનાર
અહોળો=ઘણો મોટો
ખાર=ખારો
ભરતીઓટ=નદી ખાડી કે દરીઆમાં પાણીનું ચઢવું તે ભરતી, અને ઉતરી જવું તે ઓટ.
મોજાં=છોળો; પછાયો
કોડીઓ, શંખલા, છીપો.=દરિઆઇ પ્રાણીઓને રહેવાનાં ઘર.

પાઠ ૨૪ મો.

હજીરો=તાપી નદીના મુખ આગળ હવા ખાવાની જગા છે.
મછવો=નાની હોડી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
ભૂગોળવિદ્યા=પૃથ્વીના ગોળા વિષેની વિદ્યા
ટંડેલ=વહાણનો મુખ્ય ખલાસી
માહીતી=ખબર
પુરતી=જોઇએ તેવી
મગીઆ=મગ જેટલી નાની
નિશાની=એંધાણી
ભૂશિર=જમીનની અણી લાંબી વધીને દરીઆમાં ગએલી હોય તે
ધુસે છે=પેસે છે
અખાત=સમુદ્રનો ફાંટો લાંબો વધીને જમીનમાં ગએલો હોય તે
ઉપસાગર=પહોળા મોંનો અખાત
કાપ=પાણીમાં ધસડાઇ

આવેલો કાદવકચરો;
ચગુ
બાઝે છે=ઠરે છે
દ્વીપકલ્પ=જેની ત્રણ બાજુએ પાણી ને એક બાજુ જમીન હોય તે
ક્રિયા=કામ
સામુદ્રધુની=બે મોટા પાણીના ભાગને સાંધનારો પાણીનો નાનોભાગ

પાઠ ૪૩ મો.

કારીગર=સુથાર, લુહાર કુંભાર વણકર વગેરે કારીગરીનું કામ કરનાર
વાટ=પૈડાપર લગાડેલો લોઢાનો પાટો
તાણાવાણા=વણવાની સાળપર જે ઉભા દોરા રાખવામાં આવે છે તે તાણા અને આડા દોરા રાખવામાં આવે છે તે વાણા
દેશાઇ=જાગીરદાર; વતનવાળો
વસવાયાં=સુથાર લુહાર વગેરે ગામની વસ્તીનું કામ કરનાર લોક
આરા=પૈડાની વચમાંના ફરતાં લાકડાના કકડા
વાંસલો=સુથારનું લાકડા ઘડવાનું ઓજાર
ટકાઉ=મજબુત
ધમણ=વા ફુંકવાનો સાંચો. (ગારી
તણખા=સળગતી ચણ-
ચોપાસ=ચારે બાજુ
સજજડ=સખત
ચાકડો=લાકડાના પૈડા જેવું કુંભારનું ઓજાર
લોઢા=કચકા
કોસ=ગાઉ
ફાળકો=કામડીના જે ઘાટપર કાંતેલું સુતર વીંટાળવામાં આવે છે તે
તાંતણા=તાર
ખાદી=દોટી
ખોળીઆ=ગોદડાનું કપડું
જાજમ=પાથરવાનું રંગીત બિછાનું
શણ=શણનાછોડનારેસા

પાઠ ૪૪ મો.

ગામ=જેમાંથોડાંફળીઆં ને થોડાં ઘર હોય તે
શહેર=છોઅંધ ને હારબંધ ઘર હોય અને સારાં સારાં બજાર હોય તે.
છુટ્ટી=જા
ગિલ્લીદંડા=મોઇ દંડો
દંડો=ગિલ્લી ઉડાડવાની એક હાથની લાકડી
તાલુકો=પરગણું
વળવાનો=ફરવાનો
દહાડો વળવાનો=ફાયદો થવાનો
રોજા=કબરો ઉપર બાંધેલાં મકાન
મસીદ=નિમાજ પઢવાનું ઠેકાણું
કોતરકામ=પત્થર કે લાકડામાં કોતરેલું ચિત્ર કામ.
ટપાલ ઓફિસ=પોષ્ટ ઓફિસ
બજાર=હાટ

કારીગીરી=કારીગરી; બનાવટ; હુન્નર
વરાળયંત્ર=વરાળના જોરથી ચાલતો સાંચો.

પાઠ ૪૫ મો.

કારકુન=લખવાનું કામ કરનાર
ખૂટતા=જોઇતા
નાયક=સિપાઇની ટોળીનો ઉપરી.
રસીદ=પહોંચ; પાવટી
કોથળી=થેલી
છરી=શીતળા કાઢવાનું ઓજાર
કોચતો=કાણા પાડી ચેપ મૂકતો.
ચેપ=પરૂ; રસી
પગાર=દરમાયો
કચેરી=ઓફિસ
મુખી=તલાટી
તગાવી=સરકારે ખેડુતને વ્યાજે ધીરેલાં નાણાં
મહેસુલ=જમીન ખેડવા બદલ સરકારને ભરવાના રૂપીઆ; જમીન વેરો.
હદ=સીમા; મર્યાદા
ફેરણીકારકુન=તાલુકાના ગામોની સીમમાં ફરનાર કારકુન
હવાડો=કૂવા નજીક ઢોરને પાણી પીવાને માટે બાંધેલો કુંડ
દુરસ્ત કરાવવું=ભાંગેલું સમરાવવું
ઓવરસીયર=બાંધકામ ખાતાનો અમલદાર
ફોજદાર=તાલુકાના પોલીસનો ઉપરી
મુકરદમો=કેસ
સાક્ષી=જુબાની
અવલકારકુન=મામલતદારના હાથ નીચેનો પહેલો કારકુન (થર્ડ કલાસ માજીસ્ટ્રેટ)
જમાદાર=બે ત્રણ ગેટનો ઉપરી
રજુ=હાજર
સખતી=જોરજુલમ
તિજોરર=તિજોરીનો ઉપરી
શરાફ=રૂપીઆ લેવા આપવાનું કામ કરનાર
નોંધવાનું=લખવાનું
ખત=દસ્તાવેજ; લેખ
હવાલદાર=પોલીસપટેલના હાથ નીચેનો ચાર પાંચ રૂપીઆના પગારનો સિપાઇ
દવાખાનું=ઇસ્પિતાલ
શીતળા=સૈયડ કાકા; બળીઆ

પાઠ ૪૬ મો.

પ્રાંત=ઘણાં જિલ્લા એજન્સિ અને સંસ્થાન મળી થએલો ભાગ
જિલ્લો=ઘણા તાલુકા મળી થએલો કલેકટરના તાબાનો ખાલસા મુલક
તાલુકો=ઘણાં ગામ મળીને થએલો ભાગ
વિભાગ=ભાગના ભાગ
કલેકટર=જિલ્લાનો મુખ્ય ઉપરી; નાયબ સુબો

અમલદારો=અધિકારીઓ.
દેખરેખ=તપાસ
ઈજનેર=બાંધકામ ખાતાનો વડો અમલદાર
મુલતવી રાખવું=થોડા વખત સુધી નહિ વસુલ કરવું તે
મામલતદાર=તાલુકાની જમાબંધી વસુલ કરનાર અમલદાર;
સંમતિ=મંજુરી; પરવાનગી
વહીવટ=કારભાર
સુખાકારી=આરોગ્યતા
ઇન્સ્પેકટર=તપાસણી કરનાર અમલદાર
મુન્સફ=સબજજ
કમિશનર=વિભાગનો ઉપરી અમલદાર;સુબો
લેણદેણ=લેવું દેવું

પાઠ ૪૭ મો.

તીડ=અનાજ ખાઇ જનાર એક જાતના પક્ષી
પાક=મોલ
ડેપ્યુટી=મદદનીશ;
આશા=ઉમેદ
ભલામણ=સિફારસ
હાલ=હમણાં
શોધવા=તજવીજ કરવા
નિરાશ=નાઉમેદ
પરીક્ષા=તપાસ
બીના=બાબત; હકીકત
રેલ=પૂર
પરવાનગી=છૂટ; રજા
હથિયાર=બંદુક તરવાર વગેરે
છુટ=રજા; પરવાનગી
કન્યાશાળા=છોકરીઓની નિશાળ
નાલાયક=નહિ ચાલે એવો.
ખૂન=મારી નાખવું તે; ઘાત
જુબાની=સાક્ષીએ કહેલા બોલ

ભાગ ૩ જો.

પાઠ ૪૮ મો.

નાળું=પાણી જવાનું ગરનાળું
મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી નીકળે છે તે જગા
ડહોળું=કાદવવાળું
ચિકાર=બેઉ કાંઠે ભરપુર
ઝરણુ=જમીનમાંની ફુટતી પાણીનો સેરો
બરફ=ટાઢથી ઠરી ગએલું પાણી
ઠરી=જામી; બંધાઇ
થીજીને=ઠરીને
ઘટ=જાડો
કરચો=ઝીણા કટકા
હિમ=ઠાર
બાફ=વરાળ
કિરણ=સીધી લીટીમાં પડતો પ્રકાશ
ટીપાં=ફોરાં
ઝાકળ=ઠંડીના જોરથી પડતું પાણીનું ટીપું.

અટકીએ=થોભીએ

પાઠ ૫૬ મો.

દેવતા=અગ્નિ
ચકમક=એક જાતનો પત્થર
વા નાખીએ=વીંઝીએ
મીણબત્તી=મીણ સાચની વાટ
ઠરી જાય=હોલવાય
ગુંગળાઇ=રૂંધાઇ
અંગારા=સળગતા કોયલા
ફુંકણી=દેવતા ફુંકવાની વાંસની ભુંગળી
ગતિ=હાલચાલ
તાજો=ચોકખો
જોત=બળતું; ભડકો
દવ=જંગલમાં લાગેલી આગ

પાઠ ૫૭ મો.

મિઠાઇ=ગળ્યા પદાર્થ
કંટાળતો=કાયર થતો
પુષ્કળ=ઘણું
સ્વચ્છ=ચોકખું
તાજા=તરતનાં
કણી=રજકણો
ઢગલા=ઢગ
મીઠું=લૂણ; નીમક
બેસ્વાદ=સ્વાદ વગરની
આરોગ્યતા=સુખાકારી
આરીઆ=ચીભડાના કકડાને મીઠાના પાણીમાં બોળી સુકવી બનાવેલા તે
જીવ=જીવાત
અગર=મીઠું પાકે તે જગા
જુઆળ=પાણીનું ચઢવું તે; ભરતી
તરી આવે છે=ઉપર આવે છે
સિંધવ=મીઠાની એક જાત
જથાબંધ=ઘણુંજ
દેશાવર=પરદેશ
મોળી=ફીકકી
સાંભરી લઇ=ઉસરડી લઇ; એકઠી કરી

સાર.

માણસને પહેલે નંબરે હવાની, બીજે નંબરે પાણીની, ત્રીજે નંબરે ખોરાકની, અને ચોથે નંબરે મીઠાની જરૂરછે, મીઠું સ્વાદમાં ખારૂં છે છતાં મીઠું કહેવાનું કારણ એ કે તે ખોરાકને સ્વાદવાળો બનાવે છે.

પાઠ ૫૮ મો.

મૂળરંગ=પ્રથમનો રંગ
આંચ=ઝાળ
ધરી=પકડી
ગજરો=ફુલનો માથામાં ઘાલવાનો તોરો
ઉડાડવા=બદલવા
ગંધક=પીળા રંગની ઝટ ભાગી જાય એવી વસ્તુ
મતલબ=ઇચ્છા
ખાસ=ખસુસ; જરૂર
બરડ=ઝટ ભાગે એવી
ચુરેચુરા=ભુકેભુકા

ઝાડકો=બળતું
વિસ્મય=નવાઇ
ઝાળ=આંચ
ઝાંખું=ફીકું; તેજ વગરનું

સાર.

ગંધકમાં રંગ ઉડાડવાનો ખાસ ગુણ છે.

પાઠ પર મો.

ફટકડી=એક જાતની તુરા સ્વાદની વસ્તુ
પાસા=બાજુ
હાર=કાંઠા
પહેલદાર=પહેલવાળી; પાસાવાળી
શોખ=મરજી; ઇચ્છા
કાના=કોરણો
ખરબચડી=ખાડા ખચોચીઆં વાળી
કીંમતી=મૂલ્યવાન
ઝુમ્મર=કાચનું કે ધાતુનું ઝાડ
અફાળી=પટકી; પછાડી
અકીક=રંગીન ચળકતા પત્થરની એક જાત
ઝવેરાત=હીરા માણેક વગેરે રત્ન
લોલક=લટકણ

પાઠ પ૩ મો.

કોદાળી=જમીન ખોદવાનું ઓજાર
સમી=દુરસ્ત
ભઠ્ઠી=ધાતુ પીગળવાનો ચુલો
પાનું=ફળ
એરણ=લુહાર સોની વગેરે જેનાપર મૂકી ટીપે છે તે ઓજાર
ટીપીને=ઘડીને
સીધું=પાંસરૂં
નળીઓ=ભુંગળીઓ
કઠેરા=લોખંડ કે લાકડાની પાળ
ખીંટીઓ=ખુંટીઓ
પોલાદ=ખરૂં લોઢું
ચપ્પુ=ધારદાર છરી
ઘડતર=ઘડીને બનાવેલું
રવેશ=માલનો ઝુલતો ભાગ; ગોખ
ધા કર=ટીપ
કરવત=લાકડા વહેરવાનું હથિયાર
સ્ક્રૂ=પેચવાળો ખીલો
કાનસ=રેતરડી
નક્કર=સંગીન
પાધરૂં=બહારોબહાર

પાઠ પ૪ મો.

ઇંદ્રિય=શરીરના જે ભાગ વડે કામ અથવા ભાન થાય છે તે (જેમકે, આંખ, કાન, નાક, જીભ, ચામડી, હાથ, પગ, મોં, ગુદા, ઉપસ્થ
મુખ્ય=મોટા.
સોપારીનાં ઝાડ=સોપારજ.

ચોટી=વળગી; બાઝી
શોષી=ચૂશી
એકાદું=એક
ઉત્પન્ન=પેદા
અંગ=ભાગ; અવયવ
અગત્યનું=જરૂરનું.
છિદ્રો=કાણાં.
ખ્યાલ=અટકળ;ધારણા
બારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણાં

સાર

ઝાડનાં મુખ્ય ૭ અંગ છે મૂળ, થડ, પાંદડાં ફૂલ, ફળ, બી. પહેલાં ત્રણ ઝાડને જીવાડનારાં અંગો છે.

પાઠ ૫૫ મો.

ચીકણું=ચિકાશવાળું
તાડી=ખાટો નીરો; ખજુરી કે તાડનો રસ.
ડહોવી=વલોવી
સીસાપેન=પેનસીલ
ઘટ=ઘાડું
છેદ=કાણું; વેહ
ગુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ
ઝરેપેછે=ધીરે ધીરે વહેછે
આરપાર=આ બાજુથી પેલી બાજુ
નીરો=ખજુરી વગેરેનો તરતનો ઝરેલો રસ
થોર=થુવેરીઓ; કાંટાનું ઝાડ
ખરસાણી=થુવેરની એક જાત
આંકડો=એક જાતનું ઝાડ (એના ફૂલ હનુમાનને ચઢે છે.)
ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવું તે
સાણુચોખા=વાસીઆ ચોખા
છાલ=છોડ; ચામડી
રેસા=તંતુ; તાર
ગળણી=ગાળવાનું ઝીણાં કાણાંવાળું વાસણ
હલકા=જલદી પચે એવા

પાઠ ૫૬ મો.

ઝુમખળાં=ડુંડા કે કંઠીની બાજુએ સોયા જેવું હોય છે તે.
મુલક=દેશ
ખરછટ=કઠણ ને ખરબચડું લાગે એવું
બાફે=ગરમ પાણીમાં પકવે.
હવાલો=તારની ચાળણી
ચાળણુ=ચાળતા બાકી રહેલો ભાગ; થુલું
આથો=ચઢીને ખાટું થએલું ખીરૂં
છોપરી=પટી
શુમારે=આસરે
ડુંડી=નાનું ડુંડું
ઉંબી=ઘઉની કંઠી.
પોટીશ=ગુમડાં વગેરે દરદ પકવવા માટે ઘઉં અળશી વગેરેના લોટની બાફીને લુગડી કરવામાં આવે છે તે
ખાંચ=ખોભણુ
દાઉદખાની=પીળા પોચા
ઠુંમસો=ઠુંકો પણ ભરાઉ

વાળીયા=ઝીણા કાળાશ પડતા.
પોટો=ધોળો ઢુમસો
ફાડ=ભાગ
પુષ્ટિકારક=જોર આપનાર
થુલું=ભુસું; ચાળણ
ઝાટકીએ=ઉપણીએ
રવો=ઝીણો દાણેદાર લોટ
વાની=ચીજ; વસ્તુ
લાહી=ખેળ
જખમ=ઘા

સાર

અનાજની પરીક્ષા તથા તેનો ઉપયોગ સમજાય છે.

પાઠ ૫૭ મો.

બગીચો=બાગ
દાંડી=વચલી નસ
સાંકડું=નાનું
ગંજીફા=રમવાનાં પાનાં
માફક પેઠે
કમળ=તળાવમાં થતું એક જાતનું ફૂલ
જથાબંધ=સામટું
દાંતા=અણીવાળી કોર
ગુલમોર=એક જાતનું ફૂલનું ઝાડ
કળી=વગર ખીલેલું ફૂલ
ચૂંટી=તોડી
થોકડો=જથો; જુડો
અળવી=અળુનાં પાંતરાં
કુંવાર=કુંવારનો છોડ
અગથીઓ=અગથીઆનું ઝાડ

પાઠ ૫૮ મો.

પતંગીઉં=એક જાતનો સુંદર પાંખવાળો કીડો
જીવજંતુ=નાના જીવડાં
પારખું=જાણું
ખુબસુરત=દેખાવડી
બીલકુલ=સમુળગી
વેતરી=વેઠ કરનારી
બદલવી=ફેરફાર કરવી
ઇયળ=પેટે ચાલનાર કીડા
પુડા=મધમાખીનું ઘર
અવતાર=એકરૂપ બદલી બીજા રૂપમાં આવવું તે
હુમલો=હલ્લો
વંદા=વાંદા
જઠર=ખાધેલું પચાવવાની કોથળી
માદા=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી જાત હોય તે
પાંખ=પર
અવસ્થા=દશા; હાલત
કોશેટો=લાંબી ગોળ દડી
નિરાંતવળી=નચિંત થઇ
કુટુંબ=વંશ; ઓલાદ

પાઠ ૫૯ મો.

ધોળાયા કરતો=વારંવાર આવતો
શામડી=કાગડાના આકારનું મોટું પ્રાણી
ચીરે=ફાડે

કરાંઠી=સુકાયલા છોડની ડાંખળી; રાડા
ગરદન=ડોક
ખાઉધર=ભૂખાળવાં; અકરાંતીઆ
કોહેલું=સડેલું
નહોર=તીણા નખ
ભાગોળ=શહેર કે ગામમાં પેસવાનો દરવાજો
ભાથુ=મુસાફરીનું ખાવાનું.
તીર=કામઠું
ધસારાબંધ=ઝડપથી
નજર=નીધા
સરી=સપસી
અંધારા=ચક્કર; ફેર તંમર
ગીધ=ફાડી ખાનારૂં મોટું પક્ષી
ઢોળાવ=ઢાળ
ગળે છે=ઉતારી દે છે
ક્રમકમાટ=ચીતળી

સાર.

ઇશ્વરે જે પ્રાણીઓ બનાવ્યાં છે તે આપણા સુખને માટેજ બનાવ્યાં છે, માટે ઇશ્વરનો પાડ માનવો.

પાઠ ૬૦ મો.

દોડાદોડ=નાસાનાસ
કુમળી=નરમાશવાળી
પીઠે=બરડે; વાંસે
ગુચ્છાવાળી=ઝુમખા જેવા વાળવાળી.
છોડાં=છોતરાં.
કાતરી=કાપી
કલ્લા=પુળા
ઠેકડા=કૂદકા
ભપકાદાર=શોભિતો;
સુંદર=ખુબસુરત
બદન=શરીર; અંગ
રમુજ=આનંદ
વલવલાટ=ઠરીને નહિ બેસવું તે; વલોપાત.
ગર=માવો; ગર
કુંપળ=ફણગો; અંકુર
રાક્ષી=બંને બાજુપર અકેકો અણીદાર દાંત હોય છે તે.
રૂવાંટી=ઝીણા વાળ
ચપળ=ચાલાક
અવાજ=સાદ
ઘાતકી=ખુની
દુશ્મન=શત્રુ
બચાવ=રક્ષણ
ચકોર=ચપળ
પોલાણ=પોકળ ભાગ
ઝુમખો=જથો
છત=છાજ
બીકણ=બીએ એવું
નજરે પડતું=દેખાતું
ખાસ કરીને=ઘણું કરીને
દૂરનું દૂર=આઘે
તેજ=ચાલાક
કૌવતવાળ=મજબુત; જોરાવર
ઉપરાઉપરી=એક પછી એક
ફાળ=ફૂદકો; છલંગ
ઘટ=જાડી
રતુમડો=રતાશ પડતો

રહેઠાણુ=વાસ; રહેવાનું ઠેકાણું; મુકામ
સમીસાંજ=દીવાબત્તીનો વખત

પાઠ ૬૧ મો.

હઠે=દૂર જાય; ખસે
પંજા=પાંચ આંગળાં ને હથેલી જેટલો કાંડા લગીનો ભાગ
માન=આબરૂ; મોટાઇ
પુછડીહલાવતો=ખૂશથતો
ફૂલીવળ્યા=વીંટળાયા
સરત=હાર જીત
ખંખેરી=ઝાટકી
લટકતી=લબડતી
લાળ=ચીકણું થુંક
ગબડી=દોડ
ભરોસાદાર=વિશ્વાસુ
મમતાળુ=માયાળુ
તાબેદાર=તાબે રહેનાર
પત કરતી=લેખતી
ભાવ=પ્યાર; હેત

પાઠ ૬૨ મો.

સગાં=કુટુંબી
નળા=ઘુંટણથી પાટલી સુધીનો પગનો ભાગ
ચહેરો=ઘાટ; મોંની શિકલ
બળવાન=જોરાવર
પક્કુ=પહોંચેલું; પેક
ભમે=ભટકે; રવડે
સવાલ=પ્રશ્ન
ટટાર=સીધા
અણીપડતાં=અણીવાળા
દેખાવ=શોભા; ભરાવ
બરછટ=કરકરા
બગાસું ખાય છે=આળસ દૂર કરે છે.
ડાચું=જડબું
વિકરાળ=બિહામણું; ડરામણું
છાતીવાળું=હિંમતવાન
હુમલો=ધસારો
ટુકડી=ટોળી
બદામીઉં=બદામના રંગ જેવું
ભુરાશ પડતી=ભુરાશપર
પાદર=ગામના ઝાંપા બહારની જગા
કિકિયારી=ચીસ
ખંધુ=લુચ્ચું
ભારો=ગુચ્છો
ખોળ=શોધ; તપાસ
દરાખજેવાં=ગળ્યાં; મીઠાં
વાઢ=શેરડીનું ખેતર
સતાવવું=દુઃખ દેવું; પજવવું.

પાઠ ૬૩ મો.

નુકસાન=બગાડ
કીકી=આંખના ડોળાની વચ્ચેનો ગોળ કાળો ભાગ
ચીરૂં=ફાડ્યું
ઘુરકવા=ડોળા કાઢવા
પડખે=બાજુએ
ખાતર=માટે; વાસ્તે
પજવોછો=હેરાનકરોછો
કોઠી=નાનો કોઠાર
મહેલાથી=થોડીમહેનતે
ઝાંખા=થોડા
શોભા=દેખાવ

જ્ઞાન=સમજ

ઘોર=ઘણું બિહામણું

ખબર=જાણ

મ્યાન=તરવારનું ઘર

કરકરી=ખડબચડી

છોલીને=છોતરાં કાઢીને

ઉપયોગીપણું=જરૂરિઆત

ગુણ=પાડ

કાસળ કાઢવું=જડ મૂળથી નાશ કરવો.

મહેરબાની=દયા

પાઠ ૬૪ મો.

વાઘણ=વાઘની માદા

ચળકે=ઝળકે

ભો=બીક

ચાખલ=સ્વાદીઓ

દીપડો=વાઘની જાતનું પ્રાણી

સિંહણ=સિંહની માદા

અજાયબ=નવાઇ

ધ્યાન=ચિત્ત

અગ્નિ=દેવતા

યાળ=કેશવાળી; ઘોડા કે સિંહની ડોકપરનાવાળ

ડેલણ=હડસેલી શકાય તેવી.

હેરાન=દુ:ખી

ધુધુવાટા=ધુ ધુ કરતો અવાજ

ગર્જના=સિંહનું બરાડવું તે.

ધ્રૂજતાં=કાંપતાં

ભયંકર=બિહામણા

ગોસ=માંસ

ઠેકાણું=નિયમ

વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ

ચાઠાં=ડાઘા

આંતરે=ઘેરે; કબજે કરે

પાઠ ૬૫ મો.

ગોકળગાય=પરમેશ્વરની ગાય

કરોડ=વાંસાની વચમાંનું ઉભું હાડકું

ઉપરાંત=વધારે

દવાશાળા=ઇસ્પિતાલ; દવાખાનું.

હાડપિંજર=હાડકાનું ખોખું.

દિવાલ=ભીંત; કરો

ટાંગ્યું=લટકાવ્યું

બિહામણું=ડરામણું.

ગરદન= બોચી

પાંસળી=પાસા પરની હાડકી

બેડોળ=કદરૂપું

ભરાઉ=ભરેલું

બેશક=નક્કી; ખચીત

કૌવત=જોર; બળ

અવયવો=ભાગો.

ખોપરી=મગજનો દાબડો

મગજ=ખોપરી માંહેનો નરમ ભાગ

ફેફસાં=દમ ભરવાની કોથળી

હૃદય=લોહીની ટાંકી

થાપો=કુલાની પાસેનો જાંગનો ભાગ.

ફુકો=દમ ભરવાની કોથળી

સંરક્ષણ=સારી સંભાળ

રેસા=તાર; તાંતણા
સંકડાય=સંકોચાય
ગોટલો બાઝે છે=એક ઠેકાણે એકઠો થાય છે
સ. ૧) માંસપેશી શેની બનેલી છે? ૨) હાડકાંની જરૂર શા માટે છે? સ. ૩) લોચામાં કયો ગુણ છે કે જેથી તે લાંબા ટુંકા થઈ શકે છે? સ. ૪) શરીરમાં કેટલાં હાડકાં છે?

પાઠ ૬૬ મો.

ત્વચા=ચામડી
સુંવાળું=લીસું
ઉપસી=ઉંચી આવી
દરદ=દુઃખ
નિશાણી=એંધાણી
અડકે=છેડે
ખમાતું=સહન થતું
ખોળીઉં=ઉપલું પડ
હેઠલ=નીચેનું
રેખા=કાપા; લીટી
ગરમ=હુંફાળા
ગેંડા=ગેંડીનો નર
કુદરતી=માણસનું કરેલું નહિ તે; ઇશ્વરે બનાવેલું તે.
ઢાંકણુ=કવર; પડ
રક્ષણ=સંભાળ; બચાવ
ઢીમું=ઢીમણું
ગોડ=રસવિકારની ગાંઠ.
પડ=પોપડો.
ખરી પડે છે=જતી રહે છે; નીકળી જાય છે.
રૂઝાતા જાય=રૂઝ આવતી જાય
લઈ=જબરી
આળુ=જરા અડકયાથી પણ દુખાય તેવું
ભોંકે=ઘોંચે; ઘાલે
ખાલ=ચામડી; ત્વચા
ઓસીકું=નાનો તકીઓ
દાખલો=ઉદાહરણ
ગલેફ=ઓશીકા કે ગોદડાને ચડાવેલું પડ
સૂક્ષ્મદર્શક=નાની ચીજને મોટી દેખાડનાર
અસંખ્ય=અગણિત; ઘણાજ
સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણુ કયું? સ. ૨) ચામડીનો ઉપયોગ કહો. સ. ૩) ચામડીમાં કેટલા પડ છે? સ. ૪) એ પડનો ઉપયોગ સમજાવો. સ. ૫) કઈ જગાની ચામડી જાડી હોય છે? સ. ૬) એક દાખલો આપી ચામડીની રચના સમજાવો. સ. ૭) જેના શરીર પર વાળ વધારે હોય તેની ચામડી કેવી હોય છે?

પાઠ ૬૭ મો.

ટકોરા=આંગળી વાળી નખથી ઠોકવું તે
ટકે છે=નભે છે; ચાલે છે.
પહેર્યા=ઘાલ્યા
બીક=ડર; ભો.
કોથળી=થેલી

ફેરાયું=ફર્યું રહેવાયું
ટાંગી=લટકાવી
રાંપી=ચામડું સાફ કરવાનું મોચીનું એક ઓજાર
કુમળું=નરમ
સુરત=તાપી નદીને કાંઠે કાંઠે શહેર છે તે
તળીઉં=નીચેનો ભાગ
ખાસું=મજાનું; સારું
તરડે=તરડ પડે; ચીરાડા પડે; ફાટે
કમાવેલું=પકવેલું
ચમારવાડો=જ્યાં ચમાર લોકો રહેતા હોય તે જગા
વાસ મારતી=ગંધાતી
જીન=ઘોડાની પીઠ પર નાખવાની ગાદી
મસક=પાણી ભરવાનો ચામડાનો કોથળો

સ. ૧) ચામડામાં કયો ગુણ છે કે જેથી પાણી અંદરથી બહાર નીકળી જતું નથી? સ. ૨) જોડા પહેરવાથી શો લાભ? સ. ૩) ચામડાને કેળવવાની રીત કહો. સ. ૪) ચામડાની કઇ કઇ ચીજો થાય છે?

પાઠ ૬૮ મો.

ઊન=ઘેટાના વાળ
વાંકડીઆં=ગુંચળીવાળાં
ટકાઉ=મજબુત
સાચવી=સંભાળી
ટુઆ=ઝીણાં જીવડાં
હૂંફ=ગરમાવો.
ઢોરઢાંકર=બળદ ઘોડા વગેરે
ઓઢો=બળદને ઓઢાડવા માટે શીવેલું કપડું
ગરમાવો=હૂંફ; ગરમી
ઉતર્યા=પૂરા થયા; ગયા
ગાંસડી=પોટલી
કાંતવું=તાંતણા દોરા કાઢવા
ઉઠવેઠ=કડાકુટ; માથાકુટ
ભરાઉ=પાસેપાસે
વાસ્કુટ=જેકીટ; કમર સુધીનો વગર બાંયનો કબજો
ઝબ્બો=પગની પાની સુધીનો ડગલો; જામો
કબજો=બાંયવગરનું બદન

સ. ૧) ઘેટાંને ટાઢ કેમ વાતી નથી? સ. ૨) ભરવાડ ક્યારે ઊન કાતરી લે છે? સ. ૩) ઊનનો પયોગ કહો. સ. ૪) ઊનનાકપડાંથી ટાઢ કેમ વાતી નથી? જ. ૪) શરીરમાંથી ગરમી નીકળી જવા પામતી નથી.

પાઠ ૬૯ મો.

આંગણું=બારણા આગળની જગા
તળાઉં=નીચેનો ભાગ
ભેજ=શરદી
સાગ=શાકડાંની એક જાત
વાડો=ઘરની પાછળની ખુલ્લી જમીન
ક્યારો=ચોરસ ખાડો
રંગબેરંગી=જુદા જુદા

રંગના
ચોઘડીએ=વખતે
ઉભરણી=ભોંય તળી-
આથી ઉંચાઇ
ખાસ=જાણી જોઇને
કુંભી=ઘરનાં ઉભાં
આડાં લાકડાં બેસા-
ડવા માટેની બેસણી
છોલાણું=છો દેવડાવવી તે
પરસાળ=ઘરમાં પેસતાં
પહેલો ખંડ આવે
છે તે.
ઓસરી=ઓટલી
દેરાસાર=દેવને રાખવાનું
ઠેકાણું.
પૂજા=સેવા
રસોડું=રાંધણી; રાંધ-
વાનો ઓરડો,
સરડાવવું=છાપરા ઉપર
કામડા બંધાવવાં
પાણીઆરૂં=પાણીના
બેડાં તથા ગોળી
મૂકવાની જગો.
કોઠાર=અનાજ ભરી
મૂકવા માટે લાકડાનો
બનાવેલો તે.
ધુમાડીઉં=ધુમાડો નીક-
ળવા માટે બાંધેલું તે
ઘેરાઇ=ભરાઇ
વૈદનાં પગલાં થતાં નથી
=રોગ આવતો નથી.
જાજરૂ=સંડાસ
છીંડી=ઘરની પછાડીનો
નેવાં પડવાનો ભાગ.
સીડી=નીસરણી
દિવાનખાનું=બેસવા ઊ-
ઠવાનો મુખ્ય ઓરડો
મોટાં=પ્રખ્યાત;નામીચા
ખુબીથી=સફાઇથી
વેલ=વેલા
ખીંટી=ખુંટી
તાકા=મોટા ગોખલા
મોભ=છાપરાની વચમાં
નું આડું લાકડું.
સાકટી=વળી
પકવાસા=છાપરાના સા-
કટા સાથે જડેલી
પાટીયાની ચીપો.
કામડું=વાંસડાની બે
ફાડમાંની એક ફાડ
છત=છાજ
નરદમ=તદન
ઝરૂખો=ગોખ; રવેશ
બેશક=નક્કી
સવડવાળું=સગવડ
ભરેલું; વગવળું.

પાઠ ૭૦ મો.

ઓળો=છાયો; પડછાયો
મદારી=ખેલ કરનાર
છાયાયંત્ર=ઓળાપરથી
વખત જાણવાનું યંત્ર
સાધન=સાહિત્ય
સ. ૧) અસલના વખ-
તમાં ઘડિઆળ હતા?
સ. ૨) અસલના લોકો
વખત શા ઉપરથી
જાણતા.

પાઠ ૭૧ મો.

ઘડિઆળ=વખત જા-
ણવાનું યંત્ર.
ચંદો=ઘડિઆળમાં આં-
કા માંડેલો ગોળ ભાગ

પગથીઉં=નાની ઓટલી
I=એક
II=બે
III=ત્રણ
IV=ચાર. (૫-૧)
V=પાંચ
VI=છ (પાંચ+એક)
VII=સાત (પાંચ+બે)
VIII=આઠ (પાંચ+ત્રણ)
IX=નવ. (દશ-એક)
X=દસ
XI=અગિઆર. (દશ+એક)
XII=બાર. (દશ+બે)
કુંડાળું=ગોળ ચકરડું
મિનિટ=અઢીપળ; સાઠ સેકંડ
અંતરે=છેટે
કમાન=પોલાદની પટીનું ગુંછળું
સામટા=બધા
મધરાત=વચલી રાત
ઝડપ=ઉતાવળ
કુંચી=ચાવી
ઉકલતી=ઉધડતી

સ. ૧) ઘડિઆળમાં કેટલા કાંટા હોય છે? સ. ૨) બંને કાંટા સરખા હોય છે? સ. ૩) નાના તથા મોટા કાંટાથી શું જણાય છે? સ. ૪) ઘડિઆળ જોતાં શીખવાને માટે પ્રહેલાં શું ઓળખવું જોઇએ? સ. ૫) ચંદા પર કેટલે સુધી આંકડા માંડેલા છે? સ. ૬) નાનો કાંટો આઠપર હોય ત્યારે મોટો કાંટો કયા આંકડાપર હોય છે?

પાઠ ૭૨ મો.

પડીકું=બંડલ
સમતોલ=સરખું વજન
તોળ્યું=જોખ્યું
દાંડી=ત્રાજવા બાંધે છે તે લાકડી.
ચીચવો=એક ઉભા લાકડાપર બીજા આડા લાકડાની વચમાં સાલ ઘાલી બે છેડે બેસવાની રમત.
મધ્ય=વચલા
સેજસાજ=જરા
ત્રાજવું=તોળવાનું સાધન.
પલ્લું=છાબડું
છેતર્યો=ઠગ્યો.
પાધરો=સીધો
તોલ=વજન
સમાન=સરખી
યુકિત=તદબીર;
બાધ=નુકસાન

સ. ૧) આપણને માલ ઓછો ન મળે તે માટે ત્રાજવાની બાબતમાં શી તપાસ કરવી?

કવિતાની સમજુતી પાઠ ૭ મો.

આપણી આજુબાજુએ ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે. ધાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૧) ભોંયમાં પેસીને ભોંયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નઠારા (કોઈનું ભુંડું કરવાના) વિચાર કરીએ તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની ખાલી જગ્યા શોધીએ પણ પરમેશ્વર વગરની કોઇપણ જગ્યા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે બધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮ મો પરમેશ્વરની પ્રાર્થના.

અરે ! દેવના પણ દેવ ! હે જગતના ધણી (પરમેશ્વર) હું તમને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરૂંછું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર તમે મારા માબાપ છો, અને તમે હંમેશાં બધાનું પોષણ કરનારા છો; તમે મારાપર કરોડો ઉપકાર કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું, મારી કાંઇ પણ વાત તમારાથી અજાણી નથી; (મતલબ કે બધી તું જાણેછેજ). હે દયાળુ મારો ગુનો માફ કરો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૩) અમે નાના છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી બુદ્ધિ ઘણીજ ઓછી છે, માટે મહેરબાની કરીને અમારી માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તમારોજ આ-

શરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાંવહાલાં છે તે બધાં શરીરે સુખી (તંદુરસ્ત) અને જબરાં રહીએ; હંમેશાં તમે અમને સદ્બુદ્ધિ આપજો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને એક ફક્ત તારોજ આશરો છે. (૫) મેં તમારી જરાપણ સ્તુતિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (ભજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી, તોપણ દયા લાવીને (મહેરબાની કરીને) સેવકના દુઃખ મટાડો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૬)

પાઠ ૧૬ મો સત્ય.

અરે મારે સત્યનું ધ્યાન ધરવું, અને નક્કી સાચું બોલવું. કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આબરૂથી પંકાએલા રહેવું. (૧) સત્યના બીજથી સત્યનું મોટું ઝાડ થશે; અને તેના લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી ઝાડની નીચે માણસો આશરો લેશે તેથી તેમના દુઃખો જતાં રહેશે, અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આશરે) રહેલાં છે, માટે અસત્ય કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે જેમ સત્ય રૂપી સુરજનું તેજ ઘણું પ્રકાશશે તેમ કપટ અને નઠારી બુદ્ધિ (સત્યની) બીકથી નાશ પામશે (જતી રહેશે) (૩) કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય ઢંકાઈ જશે, (નજરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે, મતલબ કે સત્ય ઉઘાડું પડશે. જેમ સુરજ કદી વાદળાંથી ઢંકાઈ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી ખુલ્લો થઈ પ્રકાશે છે તેમ. (૪) સાચને નુકસાન નથી, (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો કદાપિ નાશ પણ થતો નથી, માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી, સત્ય ઘણા દુઃખ નક્કી ટાળે

છે. સત્યના જેવું જોર બીજું નકી નથી. (૫) સત્યમાં હંમેશ ખરૂં સુખ રહેલું છે, એટલુંજ નહિ પણ સત્યથી પરમેશ્વર ઘણા ખુશ થશે. વળી સત્ય વગર બીજો કોઇ ધર્મ નથી, માટે સત્યથી સ્વર્ગ જીતો અને હંમેશાં ખુશ રહો. (૬)

પાઠ ૨૪ મો. પશુઓનાં ટોળાંમાં તકરાર.

ચોપગાં જનાવરોમાં એક વાંધો પડયો; તેથી તેઓએ પોતે સામસામા સવાલ જવાબ કરવા માટે કચેરી ભરી (ભેગાં થયાં) અને ત્યાં બધા નર અને માદા બેઠાં. એટલે ગાય કહે હું ગાય ગરીબડી પડી એટલે મારા ગુણોની (ઉપયોગીપણાની) કદર કોણ કરશે? મતલબ કે કોઇ નહિ. મારાં વાછરડાં બિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ તો બીજા ખાય છે; તોપણ મારા પર થતા જુલમનો પાર કયાં છે? (ટેક) (૧) કુતરો કહે હું વિશ્વાસુ પ્રાણી છું, ધણીનું અન્ન ખાઇને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા લૂણનો બદલો વળી આપું છું અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરૂં છું; (ટેક) (૨) ગધેડો કહે છે કે બેવકુફ (અક્કલ વગરના) માણસ મને હસે છે, પણ સમજતા નથી કે ભાર કોણ ઉપાડે છે? ભારે વજનલાધે, (પીઠપર ભરે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલું છું; પણ કહો કે માણસો મારો ગુણ કયાં જાણે છે? (ટેક) (૩) ઘોડો કહે હું શરીરે દુઃખ વેઠીને ચાકરી કરૂં છું, અને કદાપિ હાર (ખાવાનું) પણ ન ખાઉં, ધણીને પીઠપર બેસાડીને મુસાફરી કરૂં છું, તોપણ કહો કે કોણ મારી કાળજી રાખે છે? (ટેક) (૪) ઊંટ કહે છે, મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ઘણી લાંબી મુસાફરી કરૂં છું. તોપણ કોઇ ઘાતકી મુસાફર પાણીને માટે મને મારી

નાખે છે. (રણુમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને ઊંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરાઇ રહેલું હોય છે.) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરોપકાર કરૂં છું. (ટેક) (૫) હાથી કહે રાજાની અંબાડીનો આધાર મારાપર છે. (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શોભે છે.) મારાં પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શોભે છે તેથી હું પશુઓમાં મોટો સરદાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું) (ટેક) (૬) બકરો કહે હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી. તોપણ માણસ મારૂં માંસ ખાવાને માટે તલપી રહે છે, તેથી હું ચંડાળના હાથે કપાઇ મરૂં છું. કહો મને બીન ગુનેગારને ઇન્સાફ ક્યાં મળે છે ? (મતલબ કે મળતો નથી.) (ટેક) (૭) બળદ કહે મારા જોરથી ખેડુત હળ-જમીન ખેડે છે. મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારનો રોજનો ભાર ઉપાડું છું, તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટેક) (૮).

ગધેડા, બકરા, બળદ, હાથી, ઘોડા, ને ગાય એ બિચારાં પ્રાણી બીજાના ભરોસા પર અફળાય છે. વિશ્વમાં નઠારાં કામને માટે જોકે સરકાર સજા કરે છે; તો પછી પશુ પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુસ્સે થાય નહિ ? મતલબ કે થાયજ.

પાઠ ૨૭. જુઓ કે જંતુની જાતમાં કીડી પણ અનાજ એકઠું કરે છે. અને બધી સાથે મળીને હંમેશાં હળીમળીને દરમાં રહે છે.

પાઠ ૩૧ મો. પક્ષીઓની ખુશાલી.

ઝાડ ને છોડવાની ડાળીઓ હાલે છે, અને પવન પાંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં ઊડે છે. (મતલબ

કે કલ્લોલ કરે છે.) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતાં, જંગલમાં ચેનબાજી કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં ટોળામાં મળી મળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાતો કહે છે. સુખીઆ પક્ષી હંમેશા ઝાડ છોડવાની ડાળીપર ડોલે છે. (૧) કોઇ જંગલનાં ફળ ખાય છે. કોઇ દાણા ખાતા જાય. કોઇ ફૂલમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઇ લીલોતરી ખાય છે. કોઇ લીલોતરી ખાય અને પાણી પીવાને દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછાં ફરે સાંજે માળામાં બચ્ચાંને સુખે બેઠેલાં જોઇ સુએ છે, સવાર થતાં પહેલાં ઊડીને દોડે છે અને કેઇ જંગલમાં ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે ઝુલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે. તે બધાં પંખીઓ હેતથી ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે તે મીઠો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખુટે નહિ એટલો છે, તે ખાઇને હંમેશાં સંતોષ રાખીને હરરોજ ચોખ્ખું પાણી પીએ છે, અને પોતાને ઠેકાણે આવીને નિરાતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાલે છે (૩)

ઉદ્યમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકલો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે, મતલબ કે પોતે આગળ પડે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ પૈસો અને અનાજ મેળવી શકાય છે; મહેનતથી રાજાની પદવી લેવી હોય તો તે કાંઇ આઘે નથી મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે. મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે. મહેનતથી આપદાઓ તુરત જતી રહે છે, મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે; અરે બાળકો! તમે મહેનતને મરજીનું ફળ આપનાર ગાય બરાબર જાણો. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ઘણો લાભ મેળવાય છે.

સાર—આળસ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૬ મો. ગ્રીષ્મ ઋતુનો તમાસો.

પરમેશ્વરની મોટાઇ અમે ગ્રીષ્મઋતુમાં જોઈ લીધી. ઝાડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ, ફળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં. (૧) કોયલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંબાનું ઝાડ સારૂં દેખાય છે. જેમ જમીન (સુરજની ગરમીથી) ગરમ થતી જાય છે તેમ મોગરો (પોતાની) સારી વાસ ફેલાવે છે. (૨) આંબો— જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખૂશ થતી વસંત (ઋતુ) મને (આંબાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઇ પછી ગરમાની ઋતુ થઇ એટલે આંબાપર બહુ સારી કેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઇને માણસો (તે લેવાને) લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ઘણો તાપ પડે છે તેથી કેરીઓ ઝાડપર પાકીને ખરી પડે તે પછી રસદાર થઇને સારો કેસરીઆ રંગ ધરે છે. તે (કેરી) રસથી દુનિયાના લોકોનું મન પોતાની તરફ ખેંચતી તેથી કેરીની મજા મનમાં રહેતી. (૨) કોયલ–જુઓ આ ગરમીની ઋતુમાં ધામ ઘણો થાય છે, તેથી પક્ષી ઊડીને જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કોયલ) ટહુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારૂં રહેઠાણ આંબાના ઝાડ પર છે. (૧) હું મારા કાળા રંગના શરીરથી ઓળખાઉં છું, અને મારા મધુરા સાદ વડે વખણાઉં છું (હું માણસોને) ગાયનના સૂર સમજાવું છું, અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ઘણો ગજાવી મૂકું છું. (૨) મોગરો–જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે. વેલાઓમાં ખીલેલી કળીઓ છે તેથી શરીરમાં સારી વાસ ભરાય છે. હું ઘણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. બધા લોકોએ મને ગ્રીષ્મનો વ્હાલો બાળક ગણ્યો છે.

ઈંદ્રિયજ્ઞાન.

આંબો, કોયલ અને મોગરો એક હારમાં સાથે ગાય છે.

આંબો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી,
કોયલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે ઘણી વખણાઉં છું.
મોગરો—બટ મોગરાની મીઠી સુગંધ છે.
બધા કહે છે અમે સારી અને શોભિતી ગ્રીષ્મ ઋતુ જાણી.

પાઠ ૪૦ મો.

સ્વચ્છ પાણીથી ભરેલી સારી નદી જુઓ, તેને કાંઠે નાનાં મોટાં ઝાડો ઉગેલાં છે. એમાં જુદાં જુદાં રંગનાં માછલાં મજા કરતાં અને કિનારાપર લીલુંછમ જેવું ઘાસ પશુઓ ચરતા જણાય છે. બધા શહેરનો દેખાવ નક્કી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નહાવાનું, ધોવાનું, પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

ભૂગોળના સવાલ.

પાઠ ૩૮ મો. સ.) પ્રહલાદ શું ધંધો કરતો હતો? વલસાડથી પારડી કઇ દિશામાં છે? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કઇ નદી આવે? પારનેરાના ડુંગરના શિખરપર ચઢીને તેમણે શું જોયું? પારડી આવી તેઓએ શું કર્યું?

પાઠ ૩૯ મો. સવાલ) ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે? આણુથી બીજા નાના પહાડ કયા કયા છે? ટેકરો, ડુંગરી, ડુંગર, પર્વત, તળેટી, અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો. નવી જમીન શી રીતે બનેછે? કયા પર્વત પર બંગલા, કિલ્લા, દહેરાંવગેરે બાંધી શકાય?

મેદાન એટલે શું તે સમજાવો. લસુંદ્રા, દેવકીઉનાઇ, તુળશીશ્યામ એનાં કુંડમાં ઉના પાણી શાથી હશે? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજાવો. મેદાન અને ડુંગરનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦ મો. સવાલ) વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર હોય છે? સરોવર શી રીતે બનતાં હશે? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે? કયા સરોવરનું પાણી ખારૂં હોય છે? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે? અને ખારા પાણીનું કયું છે? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે?

પાઠ ૪૧ મો. સવાલ) સમુદ્રનું પાણી ખારૂં શા માટે હોય છે? સમુદ્ર કેટલો ઉંડો હોય છે? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે? સમુદ્રમાં મોજાં શાથી થાય છે? સમુદ્રનું પાણી રાતું, ભુરૂં ને પીળું દેખાવાનું કારણ શું? દરીઆમાં રેતી કયાંથી આવતી હશે? દરીઆમાં શું શું પકે છે?

પાઠ ૪૨ મો. સવાલ) હજીરો કયાં છે ને તે શાને માટે પ્રખ્યાત છે? દરીઆ વિષે થોડીક વાત કહો. ભૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું તે સમજાવો. બેટ શી રીતે બનતા હશે? દ્વીપકલ્પ એટલે શું? કઇ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હંમેશાં થયા કરે છે? સામુદ્રધુની અને ખાડી એટલે શું તે સમજાવો.

પાઠ ૪૩ મો. સવાલ) ગાડાં ને હળમાં શેનું લાકડું વાપરે છે અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું? લુહારને ત્યાં શું જોયું?

કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું? ઢેલવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા? ગણુનું શું બને છે? ગામડામાં વસવાયા લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે?

પાઠ ૪૪ મો. સવાલ) ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ કયાં છે? શું છે? ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે?

પાઠ ૪૫ મો. સવાલ) કુબેરદાસ કયાં જતા હતા? તેમની સાથે કોણ ગયું? મુખીએ કોને સલામ કરી? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો? ફોજદાર, ઓવરસીઅર અને તિજોરરના કામ કહો. વેચાણ, ગીરોખત કયુ ખાતું નોંધે છે? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઈ?

પાઠ ૪૬ મો. સવાલ) તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના ઉપરીને શું કહે છે? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી રખાવવી એ કોણ કરી શકે? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો. અને તે ખાતાઓનાં મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે? તાલુકાના લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે? તાલુકામાં પોલીસખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાક્તરને શું કહે છે?

પાઠ ૪૭ મો. સવાલ) કલેકટરને મુખીએ શી બાબતની અરજી આપી? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે? જિલ્લા જડજને શું કામ હોય છે!

પાઠવાર અઘરા શબ્દો તથા જોડાક્ષરો.

વાર્તા	સામાન્ય	મૂળાક્ષરો	જોડાક્ષરો	પદાર્થપાઠો
પ્રાણીઓ	ચિત્રો	હોશિયારી	ભૂગોળ	માહીતી
પુસ્તકો	પોપટીઉં	વર્ણન	લિપિ	બ્રાહ્મણી
બાળબોધ	પંડિતો	અજાણ્યુ	વરડુ	અનુસ્વાર
વિસર્ગ	કુક્કડ	નર્યા	શ્રદ્ધા	ઉદ્યોગી
અજાણ્યુ	ઉંમર	વિદ્યાભ્યાસ	ધ્યાન	ટટ્ટુ
મૂર્ખ	હડહડતો	કળિયુગ	ઉતર્યો	બુદ્ધિ
હિંડોળે	ખસુંપાન	શ્રાવક	જા..	ફૂલી
ડૂબા	અક્કલ	ધણીધણિઆણી	ભક્તિ	કૃપા
નરસિંહ	ચૈદશ	શિક્ષક	અંતઃકરણ	ફેંટો
સોંપ્યો	શુદ્ધિ	આશ્ચર્ય	લગ્ન	કુટુંબ
ખૂંચેલો	ઇન્સાફ	વિજયનગર	ઘડાવ્યાં	કીંમતી
સત્તર	મિલકત	વહેંચણ	દિવાન	ઉમેર્યો
સુશોભિત	સિપાઇઓ	પૈં પૈસો	અટકાવ્યો	વિશ્વપતિ
જગકર્તા	ભુલ્યો	સ્તુતિ	પ્રાર્થના	નિવારો
દોડાદોડ	છુટયું	પ્રમાણિક	કિંમત	પોલીસ
વૃદ્ધ	આગ્રહ	મુશ્કેલી	વિધવા	જાપ્તો
તુરંગ	વાણીઆ	વિકટ	તૂટી	દ્રવ્ય
લુટી	મિઠાઈ	તાલેવંત	લુટ	ભુંડું
અડદાં	યુધિષ્ઠિર	અર્જુન	ક્રોધ	વર્તણુક

દુર્યોધન સ્ત્રી દ્રૌપદી ઝુંપડી દુઃખ
નવાણું કૌરવો ચિત્રગુપ્ત ગંધર્વ ગુસ્સો
ન્યાયાધીશ પ્રીતિ ચર્ચા સાક્ષી શક્તિ
વિચાર્યું ગળે પડુ ગૃહસ્થ નિસાસો લંગડો
હંમેશાં કદાપિ શિયાળ વિલાસપુર મહોલ્લો
પિત્તળ મશ્કરી શિરોઇ સ્વાદે મજા
સિવાય દુષ્ટ કલેશ નિશ્ચય વૃક્ષ
આશ્રય પ્રગટે ઉજાસ સ્વર્ગ રિવાજ
વર્તમાનપત્ર લક્ષ્મી ઉત્તર પત્થર પૂજે
વિદ્યાર્થી સ્વચ્છ તમાશો ચોંટાડવા ઇંદ્રિય
ઢાંકણ કંટાળો છિદ્રો નુકસાન ભિનાશ
ચોંટયો નાહ્યા લૂછી પાડોશણ વિદ્વાન
અઘાટ ફેંસલો નિર્ણય દિલ્હી વિદ્યા
આસરો વિષયો ખુદાવંદ મચ્છર નમ્ર
ફાટયો માતેલો યુક્તિ ગર્વ વોશિંગ્ટન
જ્યોર્જ વિષ્ણુપ્રસાદ પુસ્તકાલય વૃત્તાંત ધમકાવ્યા
હિંમત લક્ષણ ઇર્ષાખોર બંદગી અલ્લાહ
અંદેશો સાદડી બ્રાહ્મણ પિડાય ધિક્કાર
પુરુષો ઝવેરાત તલ્લીન ગુરુ ગંદકી
મુકુંદ પશ્ચિમ ભિખારી નૌતમલાલ ચિંતા
મંદવાડ ઢોલ દિવાલ સ્થિતિ શિક્ષણ

ખૂશ કિલ્લો ઠપકો બિછાનું ચક્કર રમણીય
દેશનિકાલ બાંધણી ભાંગ્યું દુર્ગંધ સ્થિર આકૃતિ
વિવાદ પુષ્કળ ઢોળાયું કૈકેયી ચમત્કાર દેવસ્થાન
માર્ગ સંગ્રહ મુકાય મંથરા ગ્રીષ્મ પર્વત
શ્રેષ્ઠ જંતુ મુકાવ્યો શત્રુઘ્ન ઋતુ કાઠિઆવાડ
નિર્દોષ કઠિઆરા દોષ અયોધ્યા શ્યામ શેત્રુંજા
ધક્કો વિસામો મળસ્કે કૌશલ્યા મહિમા પાલિતાણા
ફૂટી ધર્માદા નિર્મળ સુમિત્રા સુગંધ લસુંદ્રા
ફૂટ્યો દસમો સંતોષ લક્ષ્મણ ચિત્ત સિંજાય
સંતાડવા આશિર્વાદ પિત્ત સંદેહ સૂર જન્મ
સદ્‌ગુણી ચોકખું ધૂળ ચૌદ પ્રફુલ્લ ગમ્મત
પ્રદર્શન શેખચલ્લી તરૂવર મુન્સફ પ્રહ્‌લાદ રફૂ
સીવણકામ તર્કપ્રસાદ વડોદરા ચોર્યાશી કસ્બો ખીંટી
ગુંથે સજ્જડ વંશપરંપરા જિલ્લો પાંદડાં ઉત્પન્ન
ગૂંથેલી ઢેડવાડો કમિશનર ધિક્કાર કુંકણી મુળીઆં
નિચોવ ગોદડાં વર્ત્તા મુકુંદ અંગ્રેજી અગત્ય
સમુદ્ર દોરડાં ડેપ્યુટી ગોવિંદ ઢાલ ખ્યાલ
સરિતા છુટ્ટી સંમતિ સરણાઈ કંટાળતો પિળાશ
વિચિત્ર ઓફિસ શાંતિલાલ સાઠ બેસ્વાદ ડહોળી
મોહંમદ મીણબત્તી પરીક્ષા હૂંફ નીરોગી નિતારી
અથડાય બૂટ હથિયાર શ્રેષ્ઠ ધરાસણા ગળણી

કિનારો ઓવરસીયર નિરાશ વિસ્મય પુષ્ટિકારક
દ્વીપકલ્પ ખૂટતા ખૂન ગંધક શુમારે
ટંડેલ સખ્તી મઝાની ચિનાઈ ઘુંટી
નિશાન ભૂશિર મુદ્દત ક્રિયા સામુદ્રધુની
ભઠ્ઠી પૈડું દુરસ્ત તિજોરર દાકતર
કલેકટર ઇન્સ્પેકટર ચિકાર પ્યાલું લિલાશ
ઝુંમર ધાન્ય હાંસોટી દાઉદખાની અડદ
વટાણા શુલું ચાળણી ચાળણુ ફોલ્લાં
પેંટીસ ડુમસો દોડયા ચૂંટી હાંડી
શોષી ચિરાએલું પ્રકાશ જીવજંતુ અવસ્થા
સૂંઢ વૈતરી ઇયળ કીડિઆરા પોષણ
કોશેટો નિરાંત ધોળાયા ઉડતું ચસારાઅંધ
ખાઉધરાં કમકમાટ વલવલાટ ગુચ્છો બિલાડી
ઠેકડા ઓચિંતી દુશ્મનો ઝુમખો રતુમડો
તૂલ રાક્ષી ગબડી સરત રહેઠાણ
તૈયાર શ્રીધર ટુકડી કાબરચીતરૂં કીકિઆરી
લોંકડી ખંધાઇ વાઢ ઘૂરકવા મૂછ
ઘંટડી મ્યાન અગ્નિ ધ્રૂજતા સિંહણ
ચોંટયું ઠેલણ ઘુઘવાટા ગર્જના હાડપિંજર
ટાંગ્યું કાંડું હૃદય કુક્કો સંરક્ષણ
માંસપેસી સૂક્ષ્મદર્શક રક્ષણ ઓસીકું ખોળીઉં

લટ્ટુ	ડુક્કર	મશક	વારફુટ	ઝબ્બા
ઢોરઢાંકર	ઓરાઢીએ	ઊઠવેઠ	ટકાઉ	હૂંફ
ડુમ્મા	પરસાળ	પાણીઆરૂં	ધુમાડીઉં	ઘડિઆળ
મિનિટ	સાઠ	અઠ્ઠાવીસ	એહસાન	વિનંતી

ટીપ—શબ્દો આડી લીટીમાં ગોઠવ્યા છે.

કડાના ડ્રીલ

કડાં લોઢાના સળીઆના બનાવેલાં હોય છે, અને તેનો વ્યાસ એક બિલ્લસ જેટલો હોય છે; તેની જાડાઇનો પરિઘ બે ઇંચનો હોય છે. તે રાતા, પીળા, વાદળી વગેરે તરેહ તરેહના પાકા રંગથી રંગેલા હોય છે.

સૂચના—૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડા હાથ સાથે લટકતા રખાવવા. ૨) છેલ્લી રમતે બારે કડ જમીનપર મૂકાવી દેવડાવવાં મૂકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી. ૩) કડા મુઠ્ઠીમા જોરથી દાબીને પકડવાં. અંગુઠો ટેકણુમાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવા સુગમ પડશે.

રમત ૧ લી—તૈયાર-કડા લેવાં તત્પર થવું.

ચાલો—બે [illegible] બે હાથમાં લઇ હાથ પગની સાથે અડાડેલા રાખવા.

૧) બેઉ હાથ ઉંચા. ૨) બેઉ હાથ નીચા.

રમત ૨ જી—૧) બેઉ હાથ સાગ લાંબા, ખભાની સીધી લીટીમાં. (મુઠ્ઠીઓ સામસામી) ૨) બેઉ હાથ પીઠ ગમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ રાખવા.

રમત ૩ જી—બેઉ કડાં એકઠાં કરી વચ્ચેથી બેઉ હાથે સામસામા પકડવા. ૧) ઘુંટણુમાંથી પગ વાળી પગના આંગળાપર વજન

રાખી બેસવું એડી ઉંચી રાખવી. (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા)

૨) ઉભા થવું ને કડાં માથા ઉપર ધરી રાખવા. (ઉભા થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી જોઇએ)

રમત ૪ થી—કડાં છુટા કરી એકેક હાથમાં પકડવા ૧) જમણો હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લંબાવવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૫ મી—૧) જમણો હાથ સામો લાંબો કરવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) (૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૬ ઠ્ઠી—૧) જમણો હાથ ઉંચો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૭ મી—૧) બેઉ હાથ ઉંચા (મુઠીઓ સામસામે) ૨) બેઉ કડાં પગનાં આંગળાં આગળ (પગ ઘુંટણમાંથી સીધા રાખવા)

રમત ૮ મી—બેઉ હાથ ઉંચા (મુઠીઓ સામસામે) ૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઇ ફેરવીને ઉંચો રાખવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૯ મી—૧) બેઉ હાથ સામા લાંબા (મુઠીઓ સામસામે) ૨) બેઉ હાથ પાછળ લાંબા.

રમત ૧૦ મી—૧) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેઉ હાથના અંગુઠા ખભાને અડકાડવા.

શી સંપૂર્ણ વ્યુત્પતિ; કવિતાનું વિવરણ-સ્ફુટીકરણ; બ્રિટિશ અને હિંદની સંપૂર્ણ રાજરીતિ; સમાસ પ્રકરણ; બાર એલ્સની ડ્રીલ વગેરેનો વિસ્તારથી સમાવેશ થાય છે)

છઠ્ઠીના અર્થ કિંમત ૭ આના—(જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે, અને રૂઢ બંને રીતે; કવિતાનો અન્વય; સમજુતી; વ્યુત્પતિ; પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર વગેરે)

પાંચમીના અર્થ કિંમત ૬ આના—(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજુતિ; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ; પાઠનો; સાર; અપૂર્ણાંકના નિયમો; અઘરા શબ્દો; જોડાક્ષરો વગેરે)

ચોથીના અર્થ કિંમત ૬ આના—જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજુતી; તમામ પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; અઘરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ડ્રિલ; મુંબઈ ઈલાકાની ભૂતળ; વગેરે.)

બીજીના અર્થ કિંમત ૩ આના-(જેની અંદર અર્થ કવિતાની સમજુતી; પાઠનો સાર; અઘરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; બીજા ધોરણમાં કિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ શીખવવાની ભુગોળ; ડમ્બેલ્સની ડ્રિલ વગેરે.)

પહેલીના અર્થ કિંમત બે આના—(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજુતી; અઘરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ડમ્બેલ્સની ડ્રિલ; પાઠના સવાલ તથા સાર વગેરે.)

બાળવર્ગની નોટ કિંમત ૨॥ આનો-(ખાસ બાળ

વર્ગના શિક્ષકો તેમજ વિદ્યાર્થીઓ માટે) (જેની અંદર મૂળાક્ષર શિક્ષણ; ત્રણ રીતે મૂળાક્ષર લખવાનો ક્રમ; કાના માત્રા વગરના બે અને ત્રણ અક્ષરના શબ્દો; કિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ બારાખડી શિક્ષણ; આંક; અર્થ; ગીત તથા કવિતાની સમજુતી; આંકનો ઉપયોગ; સરવાળાના કોઠ; બાદબાકીના કોઠા; ડ્રિલ ગીત સાથે, તેમજ સાદી ;દડાની રમત; એકથી પાંચ સુધી ઉખાણાં તથા યાદ કરવા લિપે પાઠ વગેરે.)

અંકસૂચક મૂળાક્ષર કિત્તા (કિંમત ૦। આનો—(જેમાં અંક ઉપરથી મૂળાક્ષર શીખવવાની રીત; મૂળાક્ષર કાના માત્રા વગરના શબ્દોથી યાદ રહે તેવા શબ્દો સહિત)

આમાં બતાવેલી પદ્ધતિથી શિક્ષણ આપવાથી તેમજ શીખવાથી ઘણીજ ટુંક મુદતમાં આંકડા તથા મૂળાક્ષર લખતાં વાંચતાં આવડી જાય છે.

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાના અર્થ	૦-૩-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૨ જાના અર્થ	૦-૪-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૩ જાના અર્થ	૦-૬-૦
'બાળ ગરબાવળીની' નોટ	૦-૨-૦